

PM

2014:11

Insatser för att **främja kvinnors företagande**

– en internationell kunskapsöversikt

Tillväxtanalys presenterar här en internationell kunskapsöversikt över insatser gjorda i Danmark, Nederländerna, Norge, Storbritannien och Tyskland. Översikten ger Tillväxtanalys en möjlighet att internationellt föregå med gott exempel i kommande effektutvärdering.

Dnr: 2013/001
Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser
Studentplan 3, 831 40 Östersund
Telefon: 010 447 44 00
Telefax: 010 447 44 01
E-post info@tillvaxtanalys.se
www.tillvaxtanalys.se

För ytterligare information kontakta: Ylva Skoogberg
Telefon: 010 447 44 53
E-post ylva.skoogberg@tillvaxtanalys.se

Förord

Myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, Tillväxtanalys, har regeringens uppdrag att utvärdera de delar av programmet Främja kvinnors företagande som utförs av Tillväxtverket och avser perioden 2011–2014. Utvärderingen slutredovisas i oktober 2018. Detta PM är en delrapport i uppdraget och innehåller en kunskapsöversikt och jämförande analys av företagsfrämjande insatser för kvinnors företagande i Sverige, Danmark, Nederländerna, Norge, Storbritannien och Tyskland.

Detta PM har författats av Matilda Ardenfors och Marcus Holmström, Ramböll Management Consulting AB. Ansvarig för uppdraget på Tillväxtanalys har varit Ylva Skoogberg som också bidragit med en sammanfattande bedömning och stöd i analysarbetet.

Östersund, april 2014

Sofia Avdeitchikova
Avdelningschef Entreprenörskap och näringsliv
Tillväxtanalys

Innehåll

Sammanfattning	7
1 Inledning	11
1.1 Bakgrund och syfte: Tillväxtanalys ska utvärdera programmet Främja kvinnors företagande	11
1.2 Metod: Kvalitativ studie av insatser i Danmark, Nederländerna, Norge, Storbritannien och Tyskland	12
1.3 Disposition av detta PM.....	12
2 Kvinnors företagande i sex länder – en jämförande analys	14
2.1 Insatsernas motiv och politikområde	16
2.1.1 Att främja tillväxt utgör ett motiv till insatser	16
2.1.2 I Norge, Sverige och Tyskland knyts kvinnors företagande även till jämställdhet.....	16
2.2 Utformning.....	17
2.2.1 Samlat nationellt grepp kring frågan i Skandinavien	17
2.2.2 I Storbritannien saknas idag nationella insatser och insatser i Nederländerna och Tyskland är begränsade	17
2.2.3 Fokus på individ respektive struktur.....	18
2.2.4 Insatsernas tidsintervall och omfattning	18
2.3 Resultat: Systematiserad kunskap om effekterna av insatser saknas generellt	18
3 Insatser för att främja kvinnors företagande i Sverige	19
3.1 Sammanfattning	19
3.2 Motiv: Tillväxt genom jämställda förutsättningar.....	19
3.3 Utformning: Ett nationellt program för att Främja kvinnors företagande	20
3.4 Resultat: Programmet har utvärderats löpande under dess genomförande	21
4 Insatser för att främja kvinnors företagande i Danmark	23
4.1 Sammanfattning	23
4.2 Motiv: Individen i fokus – kvinnors företagande anses ha betydande tillväxtpotential	23
4.3 Utformning: En handlingsplan med tydligt fokus på individer	24
4.4 Resultat: Viss uppföljning finns.....	25
5 Insatser för kvinnors företagande i Nederländerna	27
5.1 Sammanfattning	27
5.2 Motiv: Tillväxt genom företagande generellt.....	27
5.3 Utformning: Regelförenkling som en drivande komponent i en generell näringspolitik.....	28
5.4 Resultat: Effektmätningar genomförs inte med särskilt fokus på kvinnors företagande.....	29
6 Insatser för kvinnors företagande i Norge	31
6.1 Sammanfattning	31
6.2 Motiv: Jämställdhet, sysselsättning, tillväxt och regional utveckling.....	31
6.3 Utformning: En bred handlingsplan med 12 åtgärder	33
6.4 Resultat: Hittills har en halvtidsutvärdering genomförts.....	34
7 Insatser för kvinnors företagande i Storbritannien	36
7.1 Sammanfattning	36
7.2 Motiv: Kvinnors företagande – en outnyttjad företagarresurs	36
7.3 Utformning: Från strategiskt ramverk och regionala utvecklingscentra till lokala partnerskap	37
7.4 Resultat: Utvärdering av resultat och effekter av insatser för kvinnors företagande tycks saknas.....	39
8 Insatser för kvinnors företagande i Tyskland	40
8.1 Sammanfattning	40
8.2 Motiv: Jämställdhet och tillväxt	40
8.3 Utformning: BGA – en nationellt initierad organisation med särskilt fokus på kvinnors företagande	42
8.4 Resultat: Uppföljning i begränsad utsträckning	43
9 Sammanfattande reflektioner: Inför effektutvärderingen av programmet Främja kvinnors företagande	44
9.1 Tillväxtanalys har möjligheten att föregå med gott internationellt exempel.....	44

9.2 Rimliga förväntningar på såväl programmet som effektutvärderingen.....	44
10 Käll- och litteraturförteckning	46
10.1 Intervjupersoner	46
10.2 Skriftliga källor	47
Bilaga 1: Resultat och indikatorer	50
Tabell 1 Översikt jämförande analys	15
Tabell 2 Översikt insatser i Sverige	21
Tabell 3 Översikt Danmark	23
Tabell 4 Översikt Nederländerna	27
Tabell 5 Översikt Norge	31
Tabell 6 Översikt Storbritannien	36
Tabell 7 Översikt Tyskland	40
Figur 1 Uppdragets fokus	12
Figur 2 Ländernas insatser i relation till tillväxt/jämställdhet och offentligt/privat	17

Sammanfattning

Tillväxtanalys har fått ett särskilt regeringsuppdrag att utvärdera de delar av programmet Främja kvinnors företagande som utförs av Tillväxtverket och avser perioden 2011–2014. Tillväxtanalys kommer i sin utvärdering beakta erfarenheter av uppbyggnad, resultat och effekter från liknande satsningar i andra länder. Denna rapport utgör ett underlag för detta i form av en internationell kunskapsöversikt med fokus på pågående eller nyligen avslutade program för att främja kvinnors företagande i Danmark, Nederländerna, Norge, Storbritannien och Tyskland. Den internationella kunskapsöversikten genomfördes under vintern 2013/2014 och bygger på intervjuer/samtal med cirka 20 experter (forskare och tjänstemän) i Sverige och internationellt, samt dokumentstudier.

Den internationella kunskapsöversikten visar att samtliga länder har genomfört insatser för att främja kvinnors företagande, men de har varierat avsevärt i utformning och omfattning. Det svenska programmet Främja kvinnors företagande är i jämförelse med insatser i de andra länderna omfattande mätt utifrån tidsperiod och satsade ekonomiska resurser. Kunskapsöversikten visar att det generellt saknas systematiserad kunskap om vilka effekter insatser för kvinnors företagande leder till, vilket innebär en möjlighet för Tillväxtanalys att föregå med gott internationellt exempel i den kommande effektutvärderingen. Samtidigt har reformer såsom RUT-avdrag, sänkt moms på restaurang och cateringtjänster och införandet av LOV kommit att påverka förutsättningarna för företagande kvinnor i olika branscher. Detta innebär att förväntningarna på programmets effekter måste vara rimliga, likaså förväntningarna på vad effektutvärderingen kan visa.

I Sverige finns sedan 2007 programmet Främja kvinnors företagande med fokus på att främja företagande bland kvinnor för tillväxt och förnyelse i näringslivet. Programmet genomförs inom ramen för det näringspolitiska området och innehåller insatser för att stärka företagande, såsom affärsrådgivning och coaching. En stor del av programmets implementering genomförs av Tillväxtverket via regionalt tillväxtansvariga som finansierar projekt som drivs av företagsfrämjande aktörer. Programmet har även en ambition att påverka ordinarie företagsfrämjande system. Det ska på sikt präglas av lika förutsättningar för kvinnor och män att starta och driva företag. Måluppfyllelseutvärderingar av programmet har gjorts med fokus på utfall och resultat hos deltagande företag samt på programmets implementering.

I Danmark finns en nationellt initierad handlingsplan med fokus på att öka kvinnors företagande i landet. Handlingsplanen har ett tydligt fokus på att stärka individer. Kvinnor ses som en resurs som inte tas tillvara i tillräcklig utsträckning och som därmed behöver få mer utrymme. Insatserna som genomförs inom handlingsplanen utgörs av faktiska åtgärder (i form av konkret handling i praktiken) och handlar om att stärka kvinnors kompetens, tillgång till nätverk och förebilder för att på så sätt främja företagande. Satsningen har studerats i en slutrapport men det tycks inte finnas någon utvärdering som bedömer huruvida satsningen varit framgångsrik.

I Nederländerna pågår inte någon särskild nationell satsning på kvinnors företagande, även om den nationella nivån under de senaste åren har initierat ett antal avgränsade insatser med fokus på att synliggöra kvinnor som driver företag. Insatser för företagande sker inom ramen för den generella näringspolitiken där regelförenkling utgör en viktig del. I landet görs kontinuerligt uppföljningar av utvecklingen i näringslivet och även kopplat till särskilda insatser. Inom det näringspolitiska området pågår även just nu en särskild

satsning på att utveckla metodiken och ambitionen med utvärderingar av näringspolitiska instrument.

I Norge finns en nationell handlingsplan som syftar till att främja kvinnors företagande som framförallt motiveras av att bidra till jämställdhet och tillväxt. Den är framtagen i samarbete mellan sju olika departement och innehåller tolv olika åtgärder som implementeras i redan befintliga insatser och program vid organisationer som verkar för företagande och innovation. Handlingsplanen knyter samman företagande med kvinnors och mäns ”work-life balance” och har bidragit till förändrade regler avseende mäns föräldraledighet. Handlingsplanen har utvärderats i halvtid.

I Storbritannien drivs idag inte några initiativ kopplat till kvinnors företagande från den nationella nivån. År 2003 formulerades ett strategiskt ramverk med fokus på att öka kvinnors företagande med ambitiösa målsättningar avseende så väl input som output. Ambitionen med satsningen var att bidra till tillväxt och den sorterade under näringspolitiken. De nationella ambitionerna implementerades via regionala utvecklingscentra som arrangerade aktiviteter för kvinnor som ville starta eller utveckla sitt företag. Idag är denna satsning nedlagd och så är även de regionala utvecklingscentra. De insatser som idag riktar sig till kvinnors företagande drivs av privata initiativ i form av nätverk för kvinnor.

I Tyskland genomförs idag insatser för kvinnors företagande via ett särskilt nationellt verk Bundesweite Gründerinnenagentur (BGA) som grundades gemensamt av tre olika ministerier. Den nationella ambitionen är att främja såväl tillväxt som jämställdhet genom BGA, som kan ses som en lots för frågor som rör kvinnors företagande. Det finns också en ambition att främja regional utveckling genom BGA:s verksamhet. BGA verkar nationellt, regionalt och lokalt och samverkar med parter regionalt för att främja kvinnors företagande genom information, rådgivning och främjande av nätverk. Det görs uppföljningar kring enskilda projekt men det tycks inte finnas några nationella sammanställningar om vad verksamhetens insatser leder till.

Samtliga sex länder genomför grundläggande uppföljning av exempelvis i vilken utsträckning kvinnor driver företag och i vilka branscher. Då de skandinaviska länderna är de som tydligast har genomfört särskilda satsningar på kvinnors företagande är det också i dessa länder som det finns uppföljning och/eller utvärdering av insatserna.

Hur målgruppen kvinnor kommer att påverkas av policyinsatser inom den generella entreprenörskaps- och näringspolitiken tycks till stor del bero på graden av medvetenhet och intresse för policyinsatsernas konsekvenser ur ett genusperspektiv.

Summary

Growth Analysis has been given a special government commission to evaluate parts of the Promote Women's Entrepreneurship programme, conducted by the Swedish Agency for Economic and Regional Growth, for the period 2011-2014. In its evaluation, Growth Analysis will consider experiences of creating similar initiatives in other countries and their results and impact. The present report constitutes a basis for this kind of international knowledge survey with a focus on on-going and recently concluded programmes to promote women's entrepreneurship in Denmark, the Netherlands, Norway, Great Britain and Germany. The international knowledge survey was made during the winter 2013/2014 and is based on interviews with some 20 experts (researchers and officials) in Sweden and other countries, and document studies.

The survey shows that all countries have taken initiatives to promote women's entrepreneurship but these have varied widely regarding design and scope. In comparison with initiatives in other countries, Sweden's Promote Women's Entrepreneurship programme is extensive both in duration and invested financial resources. The knowledge survey shows that systematised knowledge of the impact of measures to promote women's entrepreneurship is generally lacking. This provides an opportunity for Growth Analysis to set a good international example with the coming impact assessment. At the same time, reforms such as tax deductions for domestic services, reduced VAT rates for restaurants and catering services and the introduction of the Act on Free Choice Systems have had an effect on women entrepreneurs in various industries and sectors. This means that expectations regarding the programme's impacts must be reasonable, as must expectations of what the impact assessment will show.

In *Sweden*, the Promote Women's Entrepreneurship programme has been running since 2007, focused on promoting entrepreneurship among women for growth and renewal in trade and industry. The programme operates within the framework of industry policy and contains measures to strengthen entrepreneurship, for example business counselling and coaching. Much of the programme's practical implementation is in the hands of the Swedish Agency for Economic and Regional Growth, which funds projects run by enterprise-promoting actors. The programme also has the ambition to influence the general enterprise-promoting system and in the long-term will be characterised by equal prerequisites for women and men to set up and run companies. A goal attainment assessment of the programme has been made with a focus on participating companies' outcome and results and the programme's implementation.

Denmark has a nationally initiated action plan focused on increasing women's entrepreneurship. The action plan has a clear focus on strengthening individuals. Women are considered a resource that is not exploited to a sufficient degree and thus need to be given greater opportunities. The measures implemented in the action plan are concrete measures (in the form of concrete action in practice) and are aimed at strengthening women's competence, access to networks and good examples in order to promote entrepreneurship. The initiative has been analysed in a final report but there does not seem to be any evaluation that considers whether it was successful.

The Netherlands has no specific national initiative for women's entrepreneurship; although a number of delimited initiatives have been implemented at national level in recent years have focused on making women who run companies more visible. Initiatives for

entrepreneurship are taken within the framework of the general economic policy, in which simplified regulations is an important element. Continuous monitoring is made of development in trade and industry and also of specific interventions. Within the industry policy area a specific initiative is going on to develop the methodology for and the ambitions of evaluations of economic instruments.

Norway has a national action plan, aiming to promote women's entrepreneurship, primarily motivated as contributing to equality and growth. It was developed in collaboration between seven different ministries and contains twelve different measures that are being implemented inside existing initiatives and programmes in organisations involved in entrepreneurship and innovation. The action plan links together entrepreneurship with men's and women's "work-life balance" and has contributed to changes to rules and regulations concerning men's parental leave. The Norwegian action plan was evaluated at its half-way point.

Great Britain has no initiatives linked to women's entrepreneurship at the national level. In 2003, a strategic regulatory framework was drawn up that focused on increasing women's entrepreneurship with ambitious goals regarding both input and output. The idea behind the initiative was to contribute to growth and was subordinate to the country's industry policy. The national ambitions were implemented through regional development centres that arranged activities for women who wanted to set up or develop their companies. The initiative is now defunct and the regional development centres have been closed down. The present measures directed at women's entrepreneurship are run by private initiatives in the form of networks for women.

Germany is currently implementing initiatives for women's entrepreneurship through a special national agency, the Bundesweite Gründerinnenagentur [The National Agency for Women Start-ups Activities], BGA, which was set up jointly by three different ministries. The aim is to promote both growth and equality through the BGA which can be considered a pilot for issues concerning women's entrepreneurship. There is also an ambition to promote regional development through the BGA's activities. BGA operates at the national, regional and local level and collaborates with other parties regionally to promote women's entrepreneurship through information, counselling and promotion of networks. Follow-ups are made of individual projects but there do not seem to any national compilations of what the agency's initiatives lead to.

All six countries conduct basic monitoring of, for example, the degree to which women run companies and in what industries. Since the Scandinavian countries are the ones that have most distinctly implemented specific initiatives to promote women's entrepreneurship, it is also in these countries that monitoring and/or evaluations of the measures have been made.

How the target group, i.e. women, have been influenced by policy measures in the general entrepreneurship and industry policies seems largely to depend on the degree of awareness of and interest in the policy measures' consequences in a gender perspective.

1 Inledning

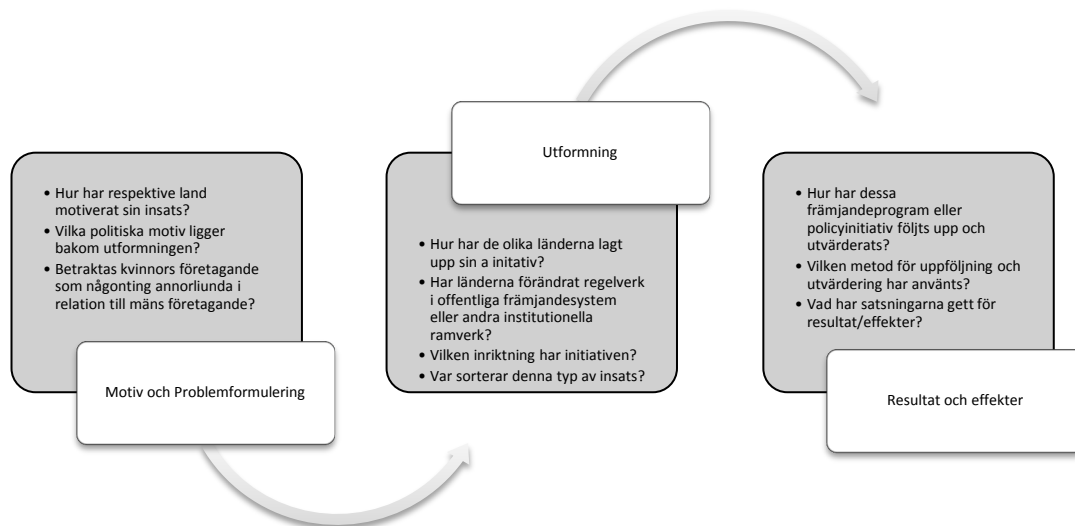
1.1 Bakgrund och syfte: Tillväxtanalys ska utvärdera programmet Främja kvinnors företagande

Tillväxtanalys har fått ett särskilt regeringsuppdrag att utvärdera programmet Främja kvinnors företagande. Programmet Främja kvinnors företagande syftar till att bidra till att nyföretagande bland kvinnor ökar och till att fler av de företag som drivs av kvinnor växer. Det syftar också till att bidra till att kvinnor och män behandlas lika av det företagsfrämjande systemet. Programmet pågår mellan åren 2011–2014 och bygger vidare på insatser som Tillväxtverket genomförde under programperioden 2007–2010. Målgrupper för programmet är företag och företagare (även presumtiva), beslutsfattare, politiker och tjänstemän samt allmänheten.

Tillväxtanalys avser i denna utvärdering beakta internationella erfarenheter av policyinitiativ för att främja kvinnors företagande i andra länder. Med bakgrund i detta har en internationell kunskapsöversikt genomförts, med fokus på pågående eller nyligen avslutade nationella insatser för att främja kvinnors företagande i Danmark, Nederländerna, Norge, Storbritannien och Tyskland. Studien syftar till att belysa nationella satsningar på kvinnors företagande ur tre huvudsakliga perspektiv: *problemformulering* (motiv till insatser och synen på kvinnors företagande), insatsernas *utformning* (initiativens inriktning och var de sorterar) samt *resultat och effekter* (metoder för uppföljning och utvärdering). De internationella erfarenheterna av hur satsningar motiverats, utformats och utvärderats i andra länder kan utgöra viktiga kunskapsunderlag för Tillväxtanalys effektutvärdering vad avser exempelvis:

- utformning av indikatorer för att bedöma effekter av satsningen i Sverige
- analys av vilka effekter som kan förväntas av satsningen i Sverige
- analys av när i tiden effekter av satsningen kan förväntas uppstå

I Figur 1 nedan illustreras studiens frågeställningar utifrån de tre huvudsakliga perspektiven.

Figur 1 Uppdragets fokus

Detta PM innehåller resultatet av den internationella kunskapsöversikten.

1.2 Metod: Kvalitativ studie av insatser i Danmark, Nederländerna, Norge, Storbritannien och Tyskland

Den internationella kunskapsöversikten genomfördes under vintern 2013/2014 och bygger på intervjuer/samtal med ca 20 experter (forskare och tjänstemän) i Sverige och internationellt, samt studier av dokument som finns tillgängliga på internet eller som tillhandahållits av Tillväxtanalys under uppdragets genomförande.

Fokus i studien är nationella initiativ i de utvalda länderna. Eventuella lokala och regionala insatser ingår således inte i kunskapsöversikten. Uppdraget bygger på en utforskande datainsamling med fokus på:

- scanning av datatillgång i de utvalda länderna
- kontakt med experter insatta i de olika ländernas struktur
- sökning av information på hemsidor och i publicerade rapporter

Analysen av det insamlade materialet genomfördes i två steg. Först analyseras varje enskilt land för sig med syfte att besvara uppdragets frågeställningar (kap 4—8). Därefter genomfördes en jämförande analys av de olika länderna där likheter och skillnader samt förklaringsfaktorer till dessa lyftes fram (kap 2). I den jämförande analysen lyfts även Sverige in för att stärka upp det jämförande perspektivet.

1.3 Disposition av detta PM

Detta PM innehåller ett avsnitt per utvalt land och i varje avsnitt redogörs för hur varje enskilt land formulerat policy i syfte att stödja kvinnors företagande, hur insatser har utformats samt hur dessa insatser har följts upp och om det finns kunskap om deras

effekter. Inledningsvis presenteras en jämförande analys där de olika länderna ställs mot varandra. Nedan presenteras detta PMs disposition:

Kapitel 2: Jämförande analys

Kapitel 3: Sverige

Kapitel 4: Danmark

Kapitel 5: Nederländerna

Kapitel 6: Norge

Kapitel 7: Storbritannien

Kapitel 8: Tyskland

Kapitel 9: Sammanfattande reflektioner

Kapitel 10: Käll- och litteraturlista

2 Kvinnors företagande i sex länder – en jämförande analys

I detta PM presenteras resultatet av den internationella kunskapsöversikt som genomförts. Kunskapsöversikten bygger på studier av nationella insatser för att främja kvinnors företagande i Danmark, Nederländerna, Norge, Storbritannien och Tyskland. Eftersom analysen utgör ett underlag för att förstå och värdera det svenska programmet Främja kvinnors företagande ingår även Sverige i den jämförande analysen. I detta avsnitt presenteras således den jämförande analysen av insatserna i de sex länderna. En sammanställning av insatser i de olika länderna med avseende på deras motiv, vilket politikområde de sorterar under, insatsernas utformning samt eventuell uppföljning och utvärdering presenteras översiktligt i Tabell 1 nedan.

Tabell 1 Översikt jämförande analys

		Danmark	Nederländerna	Norge	Storbritannien	Sverige	Tyskland
Motiv	Jämställdhet			X		(X)	X
	Social/Familjepolitik			X			X
	Sysselsättning			X	X		X
	Regional utveckling, Landsbygdsutveckling			X			X
	Tillväxt	X	X	X	X	X	(X)
Politikområde	Jämställdhetspolitik			(X)			X
	Socialpolitik			(X)			X
	Utbildningspolitik						X
	Arbetsmarknadspolitik			(X)			X
	Näringslivspolitik	X	X	X	X	X	X
Utformning	Enskilda insatser		X				
	Handlingsplan	X		X			
	Nationellt program					X	
	Nationellt ramverk			X	(X)		
	Särskild organisation				(X)		x
Resultat	Uppföljning	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja
	Utvärdering	Nej*	Nej	Ja	Nej	(Ja)	Nej
Fokus för satsningen	Stärka individen	X	X		(inget underlag)		
	Förändra strukturer			X	(inget underlag)	X	X
Insatsens namn		Handlingsplan for Kvindelige Iværksættere	–	Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner	–	Programmet Främja kvinnors företagande	Bundesweite Gründerinnenagentur (BGA: en myndighet)
Målgrupp	Potentiella företagare	X	(X)	X	(X)	X	X
	Befintliga företagare	X	(X)	X	(X)	X	X
	Politiker/tjänstemän (främjandesystemet)			X	(X)	X	
Tidsintervall		2009–2011**	–	2008–2013	–	2007–2010, 2011–2014	2004–
Omfattning (budget)		5 miljoner DKK	–	Cirka 75 miljoner NOK exklusive merkostnader inom socialförsäkring sområdet***	–	2007–2010: 339 miljoner SEK 2011–2014: 260 miljoner SEK	0,6 miljoner EUR per år under perioden 2004–2010 (därefter finansieras BGA på projektbasis)

*I Danmark genomförs årliga effektmätningar av entreprenörskapsundervisning inom utbildningssystemet, som riktar sig till både kvinnor och män.

**Ett flertal projekt med koppling till handlingsplanen har löpt till och med år 2013.

***Siffrorna för Norge är behäftade med osäkerhet. I handlingsplanen framgår uppskattad budget för de 12 olika åtgärder som ingår, dock i de flesta fall enbart för det första året (2008). De åtgärder som är inriktade på det institutionella ramverket och avser samtliga företagare beräknas medföra 122 miljoner NOK i årliga socialförsäkringsutgifter (ingår ej i siffran 75 miljoner NOK ovan)

I respektive landskapitel utvecklas resonemangen om insatsernas motiv, politikområde, utformning samt eventuell uppföljning och utvärdering.

2.1 Insatsernas motiv och politikområde

2.1.1 Att främja tillväxt utgör ett motiv till insatser

Den jämförande analysen synliggör att samtliga länder mer eller mindre har ett tillväxtfokus i sina insatser för kvinnors företagande. Som tabellen ovan illustrerar motiveras insatser i samtliga länder utifrån ett tillväxtperspektiv och frågan om kvinnors företagande placerar sig också rent faktiskt under det näringspolitiska området. Utöver detta finns det ytterligare motiv bakom insatser som skiljer sig åt mellan de studerade länderna (mer om detta nedan).

I dagsläget pågår inga nationella insatser för kvinnors företagande i Storbritannien, men fram till år 2010 fanns nationella insatser som vi valt att inkludera i denna kunskapsöversikt. Dessa motiverades främst utifrån ett tillväxt- och sysselsättningsperspektiv. I Nederländerna sker idag inga stora nationella insatser för kvinnors företagande utan insatserna är mer sporadiska och sker i liten skala. Fokus är att på ett övergripande plan främja entreprenörskap och växande företag inom ramen för en generell näringspolitik där även företag som drivs av kvinnor ingår.

2.1.2 I Norge, Sverige och Tyskland knyts kvinnors företagande även till jämställdhet

I Norge, Sverige och Tyskland finns en uttalad koppling mellan insatser för kvinnors företagande och ökad jämställdhet. Norge är det land som urskiljer sig tydligast med att ta i beaktande analyser om kvinnors och mäns ”work-life balance” i utformningen av sin handlingsplan. De inkluderar också förändringar av regler för mäns föräldraledighet i handlingsplanen för kvinnors företagande, vilket bör betraktas som unikt.

I både Norge och Tyskland motiveras satsningar på kvinnors företagande utifrån ett flertal olika perspektiv såsom jämställdhet, tillväxt, socialpolitik, regional utveckling och landsbygdspolitik. I båda länderna har flera ministerier/departement också ställt sig bakom insatserna vilket får bäring på de olika perspektiv som sedan genomsyrar insatserna. Det finns dock en tydlig skillnad mellan länderna avseende innehållet, där det norska handlingsprogrammet innehåller tydliga åtgärder till vilka också uppföljning och utvärdering kopplats. I Tyskland har en nationell verksamhet Bundesweite Gründerinnenagentur (BGA) bildats som fungerar som en slags mötesplats eller lots inom ramen för en ambition att främja kvinnors företagande. BGA verkar i samverkan med regionala och lokala aktörer och stöttar företagare genom att knyta samman dem med stöd från andra aktörer.

I Figur 2 nedan presenteras en översiktlig analys av hur de olika ländernas insatser förhåller sig till tillväxt/jämställdhet samt i vilken utsträckning de är offentligt initierade eller privat initierade. Som figuren visar motiveras samtliga länder i studien sina insatser ut främst ett tillväxtperspektiv, även om Norge och Tyskland också har tydliga inslag av jämställdhet i sina motiveringar. I samtliga länder, med undantag av Storbritannien, genomförs särskilda insatser för kvinnors företagande av offentliga aktörer, även om insatserna (som tidigare beskrivits) varierar mellan enskilda insatser till särskilda program.

Figur 2 Ländernas insatser i relation till tillväxt/jämställdhet och offentligt/privat

2.2 Utformning

2.2.1 Samlat nationellt grepp kring frågan i Skandinavien

Både Danmark och Norge har utformat sina insatser för kvinnors företagande i form av handlingsplaner, även om ambitionsnivån skiljer sig åt mellan länderna. Norges insatser liknar mer den svenska satsningen i sin omfattning och nationella ambition. Dock råder en skillnad mellan Norges och Sveriges insatser avseende genomförandet. I Norge har åtgärderna syftat till att stärka fokus på målgruppen kvinnor i *befintliga program* som drivs i företags- och innovationsfrämjande aktörers regi medan det svenska programmet i större utsträckning har finansierat instiftande av *specifika projekt* som riktar sig till kvinnor, via befintliga aktörer. En möjlig förklaring till de jämförelsevis ambitiösa initiativen i de skandinaviska länderna är den relativt låga befolkningmängden, som kan göra det mer enkelt att ta ett samlat grepp om frågan på central politisk nivå. Samtidigt framstår den danska handlingsplanen som långt mindre ambitiös än den norska och den svenska satsningen. Synen på grundproblemet, det vill säga varför kvinnor inte startar och driver företag i samma utsträckning som män, är därför också en viktig förklaringsfaktor till utformningen och den ekonomiska omfattningen av insatserna. Medan de danska initiativen har fokuserat på att öka individuella kvinnors kunskap om och kompetens att driva företag har de norska och svenska insatserna även syftat till att förbättra kunskapen och kompetensen bland det företags- och innovationsfrämjande systemets aktörer.

2.2.2 I Storbritannien saknas idag nationella insatser och insatser i Nederländerna och Tyskland är begränsade

I Nederländerna finns ingen specifik ansats gentemot kvinnor utan alla insatser för att stärka näringslivet sker inom den generella näringspolitiken. Det genomförs vissa enskilda insatser, i väldigt liten skala. Storbritannien och Tyskland sticker ut som enda länder i analysen som byggt upp särskilda verksamheter med fokus på kvinnors företagande. I Storbritannien är dessa nedlagda idag och i Tyskland fungerar den nationella verksamheten som en lots.

De insatser som genomförs i Nederländerna och Tyskland handlar främst om stödinsatser såsom mentorsprogram, information om tillgängliga nätverk och spridande av fakta och kunskap om kvinnors företagande. Inget land tycks ha satsat på riktad, direkt finansiering via exempelvis lån eller riskkapital specifikt till gruppen kvinnor. Regelverk och system har förändrats i mycket liten utsträckning, med Norges förändringar inom föräldraledighetsområdet år 2008 som enda kända undantag.

2.2.3 Fokus på individ respektive struktur

Det finns också skillnader mellan länderna avseende fokus på individ eller struktur. Mer precist handlar det om huruvida de insatser som genomförs för kvinnors företagande handlar om att stärka individer eller om de fokuserar på att förändra strukturer. Insatser i Danmark, Nederländerna och Tyskland tycks präglas av ett individfokus där det handlar om att genomföra insatser för att främst stärka/rusta kvinnor som företagare. I Norge och Sverige handlar det om att stärka individer, men också om att påverka strukturer (Storbritannien undantas i den här analysen på grund av att det saknas nationella insatser).

2.2.4 Insatsernas tidsintervall och omfattning

Sverige är det land som satsat mest på att främja kvinnors företagande, både avseende ekonomiska resurser samt i tid mätt: nära 600 miljoner kronor under åtta år. Räknat i ekonomiska termer tycks Norge vara det land som har satsat näst mest (siffrorna är osäkra): cirka 75 miljoner norska kronor¹, exklusive kostnaden för de åtgärder som är inriktade på förändringar i det institutionella ramverket och som berör samtliga företagare. Vid handlingsplanens skapande bedömdes dessa förändringar medföra socialförsäkringsutgifter motsvarande cirka 122 miljoner norska kronor årligen. Den norska handlingsplanen löpte under sex år, varför den i tid och ekonomiska resurser är mindre omfattande än det svenska programmet, men betydligt mer omfattande än den danska handlingsplanen, som uppges ha omfattat 5 miljoner danska kronor under en treårsperiod (även om projekt löpt under fem år).

2.3 Resultat: Systematiserad kunskap om effekterna av insatser saknas generellt

Samtliga sex länder genomför grundläggande uppföljning av exempelvis i vilken utsträckning kvinnor driver företag och i vilka branscher. Den typen av sammanställningar görs även på EU-nivå och hänvisas till i exempelvis Nederländerna och Storbritannien.

Då de skandinaviska länderna är de som tydligast har genomfört särskilda satsningar på kvinnors företagande är det också i dessa länder som det finns uppföljning och/eller utvärdering av insatserna. I Norge och Sverige finns externa utvärderingar, i bemärkelsen värderande och baserade på en systematisk metod, medan det i Danmark snarare är fråga om resultatuppföljning. I Danmark görs dock även årliga kvantitativa mätningar, vad gäller effekterna av satsningar på entreprenörskap i skolan, även om dessa inte riktar sig specifikt till kvinnor. Hur policyinsatser inom den generella entreprenörskaps- och näringspolitiken i övriga länder påverkar målgruppen kvinnor beror därmed bland annat på medvetenheten kring och intresset för deras konsekvenser ur ett genusperspektiv samt tillgången till och användningen av könsuppdelad statistik.

¹ Siffran är behäftad med osäkerhet: i handlingsplanen framgår uppskattad budget för de 12 olika åtgärder som ingår i handlingsplanen.

3 Insatser för att främja kvinnors företagande i Sverige

3.1 Sammanfattning

I Sverige finns sedan 2007 programmet Främja kvinnors företagande med stort fokus på att främja företagande bland kvinnor för tillväxt och förnyelse i näringslivet. Programmet sorterar under näringspolitiken och innehåller insatser för att stärka företagande såsom affärsrådgivning och coachning. En stor del av programmets implementering genomförs av Tillväxtverket via regionalt tillväxtansvariga som projekt som drivs av företagsfrämjande aktörer. Programmet har även en ambition att påverka det företagsfrämjande systemet på lång sikt, i syfte att ge kvinnor och män lika förutsättningar att starta och driva företag. Programmet har utvärderats med fokus på utfall och resultat hos deltagande företag samt på programmets implementering

3.2 Motiv: Tillväxt genom jämställda förutsättningar

Idag drivs cirka 25 procent av alla svenska företag av kvinnor och cirka 30 procent av alla nystartade företag startas av kvinnor.² Tillväxtpotentialen i att främja kvinnors företagande beskrivs av nationella aktörer som stor. Tillväxtverket anger att om kvinnor startade företag i samma utsträckning som män skulle det innebära 75 000 nya företag.³ Att främja kvinnors företagande handlar primärt om att främja tillväxt och synliggöra kvinnors företagande som en strategisk tillväxtfråga nationellt och regionalt.

Programmet syftar primärt till att stimulera till ökat företagande bland kvinnor genom att hantera vissa av de hinder som finns för kvinnor att starta och driva företag. Det finns olika förklaringar till varför kvinnor inte driver företag i samma utsträckning som män. Dessa förklaringar kan sammanfattas utifrån fyra olika nivåer⁴:

- Strukturella hinder; könssegregerad arbetsmarknad, hög grad av företagartäthet inom mansdominerade yrkesområden, ett företagsfrämjandesystem uppbyggt kring dessa yrkesområden
- Institutionella hinder; attityder och värderingar om kvinnor och män och om branscher där kvinnor som grupp dominerar och företag
- Interpersonella hinder; brist på samverkan mellan aktörer, brist på långsiktiga strategier kopplat till kvinnors företagande, brist på uppföljning och kunskap
- Individer; enskilda individers attityder och kunskap

En vanlig beskrivning som lyfts fram som förklaring till att kvinnor i lägre utsträckning än män startar företag handlar om strukturer som präglar den svenska arbetsmarknaden. Kvinnor har generellt sett dominerat inom yrkesområden såsom vård, omsorg och skola där det privata företagandet varit lågt, medan företagartätheten varit hög inom de yrkesområden som domineras av män. Det offentliga stödsystem som byggts upp för att stötta företagande och näringslivets utveckling i Sverige har byggts upp kring de branscher där företagartätheten är hög, vilket utifrån ett genusperspektiv innebär att stödsystemet i

² Tillväxtverket (2012) *Kvinnor och mäns företagande - Företagens villkor och verklighet*

³ www.tillvaxtverket.se

⁴ Tillväxtverket (2012) *Vision: Hållbar tillväxt*

stor utsträckning kommit att fokusera på mäns företagande, eller snarare på branscher där kvinnor är underrepresenterade. Analyser och sammanställningar som gjorts i Sverige de senaste åren visar emellertid också att det företagsfrämjande systemet i viss utsträckning präglas av begränsande attityder och föreställningar om kvinnor och män som påverkar kvinnors möjligheter att starta företag. Vidare visar studier att aktörerna i det företagsfrämjande systemet dessutom har bristande kompetens om branscher inom vilka kvinnor i högre utsträckning än män driver företag.⁵ Att kvinnor och män generellt sett driver företag i olika branscher innebär exempelvis att de har olika affärsidéer och därmed intresserar sig för olika verksamhetsområden. Studier har visat att bristen på kunskap om detta inom det företagsfrämjande systemet tycks missgynna kvinnor i relation till män i exempelvis lånesituationer.⁶

3.3 Utformning: Ett nationellt program för att Främja kvinnors företagande

Programmet Främja kvinnors företagande sorterar under det näringspolitiska området och har drivits under två programperioder. En första programperiod pågick mellan åren 2007–2009 med en förlängning under 2010. I mars 2011 fattade regeringen beslut om en ny programperiod 2011–2014 som byggde vidare på 2007–2010 års insatser och målgrupper. Programmets insatser kan delas in i tre huvudområden:

- **Göra nytta** för de kvinnor som nu driver företag eller vill starta företag, till exempel genom affärs- och innovationsutvecklingsinsatser och starta företag-dagar.
- **Göra det mer möjligt** för kvinnor nu och i framtiden att driva företag, till exempel genom ökat inslag av entreprenörskap i utbildningarna vid universitet och högskola, utveckling av främjandesystemet och kompetenshöjande insatser för olika målgrupper.
- **Göra kvinnors företagande mer synligt**, till exempel genom fakta och statistik och att sprida kunskap om kvinnors företagande, vilket har en avgörande betydelse för näringslivets utveckling och den regionala tillväxten. Ambassadörerna för kvinnors företagande är särskilt viktiga som förebilder.

Tillväxtverkets roll i satsningen är att:

- Ha en samordnande och samverkande funktion som omfattar ansvar för övergripande kommunikation, informationsspridning, erfarenhetsutbyte samt målutformning och resultatuppföljning av insatserna inom programmet.
- Vara genomförare, ofta i samarbete med andra aktörer, samt genom projektfinansiering och upphandling finansiera insatser som möter företagarkvinnors efterfrågan.
- Driva på och koordinera arbetet tillsammans med olika företagsfrämjande aktörer för att ta fram en strategi som visar hur kvinnors företagande ska bli en integrerad del av det regionala tillväxtarbetet, där kvinnor och män ska kunna ta del av det företagsfrämjande systemet på lika villkor.⁷

Parallellt med programmet pågår även andra insatser inom det tillväxtpolitiska området för att skapa lika förutsättningar för kvinnor och män att starta och driva företag:

⁵ Tillväxtverket (2013) Vision: Hållbar tillväxt

⁶ Nutek (2007), Utfall och styrning av statliga insatser för kapitalförsörjning ur ett könsperspektiv

⁷ Arbetet leds av Tillväxtverket och genomförs tillsammans med regionalt tillväxtansvariga. Uppdraget lades till 2011. Strategin ska levereras till regeringen i början av 2015.

- Samtliga regionalt tillväxtansvariga har i uppdrag att ta fram regionala handlingsplaner där jämställdhetsperspektivet ska genomsyra planering och genomförande av det regionala tillväxtarbetet. Som ett stöd i detta arbete arrangerar Tillväxtverket nationella mötesplatser och erfarenhetsträffar för regionalt tillväxtansvariga aktörer att träffas och utbyta erfarenheter.
- Regionala resurscentra för kvinnor drivs med syfte att utgöra stöd och bidra till att synliggöra kvinnors villkor och öka kvinnors delaktighet i det regionala tillväxtarbetet.
- En kunskapshöjande insats har genomförts som vänder sig till politiker i näringslivs- och tillväxtfrågor samt chefer, handläggare och rådgivare i företagsfrämjande organisationer och kommuner över hela landet. Syftet är att öka kunskapen om hur ett företagsfrämjande på lika villkor bidrar till regional tillväxt och utveckling.

I Tabell 2 nedan sammanfattas de huvudsakliga insatserna i Sverige, utifrån målgrupp, tidsintervall och omfattning.

Tabell 2 Översikt insatser i Sverige

Insatsens namn		Programmet Främja kvinnors företagande	Regionala resurscentra för kvinnor	Handlingsplaner för jämställd regional tillväxt
Målgrupp	Potentiella företagare	X	(X)	
	Befintliga företagare	X	(X)	
	Politiker/tjänstemän (främjandesystemet)	X	X	X
Tidsintervall		2007–2010, 2011–2014	2010–2012, 2013–2015	2012–2014
Omfattning (budget)		2007: 80 m SEK 2008: 90 m SEK 2009: 82 m SEK 2010: 87 m SEK 2011–2014: 65 m SEK per år	Högst 36 m SEK per (gäller både programperioderna)	Okänt

3.4 Resultat: Programmet har utvärderats löpande under dess genomförande

Programmet Främja kvinnors företagande har slututvärderats i samband med den första programperiodens avslut. Det har även genomförts en mittutvärdering av det pågående programmet. Båda dessa utvärderingar summerar upp programmets genomförande och fångar upp utfall och resultat hos deltagare i programmet. Exempel på *utfall* som fångats upp i utvärderingarna är:

- Antalet som deltagit i programmets insatser
- Deltagarnas ålder och bakgrund
- Vilka insatser deltagarna tagit del av

De *resultat* som fångats innefattar bland annat:

- Huruvida insatserna genererat användbara verktyg och färdigheter gällande affärsutveckling
- Huruvida deltagarna anser att de utvecklat nya affärsnätverk
- Om deltagandet bidragit till utvecklandet av nya affärsidéer

Inom ramen för programmet har också regionalt tillväxtansvariga aktörer tagit fram regionala förstudier i syfte att synliggöra styrkor och utmaningar regionalt för att integrera kvinnors företagande i ordinarie företagsfrämjande system.

Sammantaget ger utvärderingarna bilden att önskvärda utfall och resultat hos deltagarna tycks uppnås. Det är också tydligt att programmet har lett till att frågan om kvinnors företagande har uppmärksamats och ses som en tillväxtfråga i större utsträckning än tidigare. Däremot är det i nuläget svårt att utläsa i vilken utsträckning programmet, efter att det avslutats 2014/2015, har bidragit till förändringar i det företagsfrämjande systemet avseende kvinnors och mäns lika förutsättningar att starta och driva företag. Mer precist; huruvida programmet kommer göra ett bestående avtryck på det företagsfrämjande systemet, nationellt, regionalt och lokalt, som innebär att kvinnor och män framöver kommer ha samma förutsättningar att starta och driva företag är en mer långsiktig målsättning.

4 Insatser för att främja kvinnors företagande i Danmark

4.1 Sammanfattning

I Danmark finns en nationellt initierad handlingsplan med fokus på att öka kvinnors företagande i landet. Handlingsplanen har ett tydligt fokus på att stärka individer men däremot inget uttryckt fokus på att förändra strukturer. Kvinnor ses som en resurs som inte tas tillvara i tillräcklig utsträckning och som därmed behöver få mer utrymme. Insatserna som genomförs inom handlingsplanen utgörs av faktiska åtgärder (i form av konkret handling i praktiken) och handlar om att stärka kvinnors kompetens, tillgång till nätverk och förebilder för att på så sätt främja företagande. Satsningen har studerats i en slutrapport men det finns ingen reell utvärdering, i bemärkelsen värderande och grundad på systematiska metoder.

I Tabell 3 nedan sammanställs handlingsplanen med avseende på motiv, politikområde, insatsernas utformning samt uppföljning och utvärdering.

Tabell 3 Översikt Danmark

Motiv	Jämställdhet	
	Social/Familjepolitik	
	Sysselsättning	
	Regional utveckling, Landsbygdsutveckling	
	Tillväxt	X
Politikområde	Jämställdhetspolitik	
	Socialpolitik	
	Utbildningspolitik	
	Arbetsmarknadspolitik	
	Näringslivspolitik	X
Utformning	Enskilda insatser	
	Handlingsplan	X
	Nationellt program	
	Nationellt ramverk	
	Särskild organisation	
Resultat	Uppföljning	Ja
	Utvärdering	Nej
Fokus för satsningen	Stärka individen	X
	Förändra strukturer	
Insatsens namn	Handlingsplan for Kvindelige Iværksættere	
Målgrupp	Potentiella företagare	X
	Befintliga företagare	X
	Politiker/tjänstemän (främjandesystemet)	
Tidsintervall	2009–2011**	
Omfattning (budget)	5 miljoner DKK	

*Det genomförs årliga effektmätningar av entreprenörskapsundervisning inom utbildningssystemet, som riktar sig till både kvinnor och män.

**Ett flertal projekt med koppling till handlingsplanen har löpt till och med år 2013.

4.2 Motiv: Individen i fokus – kvinnors företagande anses ha betydande tillväxtpotential

Handlingsplanen tar sin utgångspunkt i att kvinnors företagande utgör en potential för ekonomisk tillväxt, som idag inte utnyttjas i tillräcklig utsträckning. I handlingsplanen finns beskrivet att kvinnor kontinuerligt är underrepresenterade bland företagare och i ännu

högre grad bland tillväxtföretagare och att det är detta som är den outnyttjade potentialen.⁸ Siffror från 2008 visar att kvinnor utgör 28 procent av samtliga företagare i Danmark och att andelen har legat mellan 25–28 procent under 2000-talet.⁹ Statistik från Erhvervs- og Byggestyrelsen (EBST) visar att även om både företagstjänster och handel är vanliga branscher både för företagande kvinnor och män är det en större variation i val av bransch bland företagande män. Andelen av det totala antalet företagare som driver så kallade tillväxtföretag är dock relativt lika bland både kvinnor och män.¹⁰

I samtliga skandinaviska länder (med undantag för Island) finns någon form av program eller handlingsplan för att stötta kvinnors företagande. Av dessa är Danmark det land som i störst utsträckning motiverat sina insatser utifrån ett tillväxtperspektiv. I en analys av den danska handlingsplanen hävdas att planen saknar förståelse för kopplingen mellan genus och entreprenörskap.¹¹ I jämförelse med det svenska programmet Främja kvinnors företagande, som bygger på en problematisering kring huruvida det företagsfrämjande systemets insatser i tillräcklig utsträckning når målgruppen kvinnor, konstateras i den danska handlingsplanen att de existerande stödsystemen redan möter kvinnors behov i samband med uppstart eller expansion. Argumentet är att andelen kvinnor som tar del av stödsystemets erbjudanden motsvarar andelen kvinnor som driver företag i företagspopulationen.¹² Det finns därför inget som motiverar särskilda insatser för att förändra bemötande, attityder och kunskap hos främjandeaktörerna. I Danmark är insatser för kvinnors företagande därför individfokuserade och syftar till att stärka kvinnors kompetens, vilja och mod att starta och driva (tillväxtorienterade) företag.¹³ En bärande argumentation i handlingsplanen är att kvinnor och män har samma förutsättningar att ta del av systemet och driva/starta företag. Enligt Helle Neergaard, professor vid Århus Universitet, är detta också den allmänna synen i Danmark, trots att det verkligheten föreligger särskilda hinder för kvinnor som kan hänföras till exempelvis arbetsmarknadens branschstruktur och företagsfrämjande organisationers bristande rådgivning till just kvinnor.¹⁴

4.3 Utformning: En handlingsplan med tydligt fokus på individer

Historiskt har Danmark inte haft någon specifik policy för att främja kvinnors företagande, utan har istället strävat efter att regleringar och åtgärder som rör företagandet i stort även ska passa kvinnor. Exempelvis lanserades mikrolån utan en nedre gräns under mitten av 2000-talet, delvis för att möta just kvinnors behov.¹⁵ Den handlingsplan som lanserades år 2009 för perioden 2009–2011¹⁶ har således ingen historisk föregångare.

⁸ Erhvervs- og Byggestyrelsen (2009) *Handlingsplan for Kvindelige Iværksættere*

⁹ http://startvaekst.dk/file/188719/statistiskudvikling_2011.pdf

¹⁰ Erhvervs- og Byggestyrelsen (2011) *Kvindelige Iværksættere – en statistik om udviklingen 2001-2008, Juli 2011*

¹¹ Petterson, Katarina (2012) "Support for women's entrepreneurship: a Nordic Spectrum", *International Journal of Gender and Entrepreneurship*, Vol. 4 Iss: pp. 4 – 19

¹² Erhvervs- og Byggestyrelsen (2009), s. 4, vår översättning

¹³ Petterson (2012), s. 12

¹⁴ Intervju med Helle Neergaard, professor vid Aarhus universitet

¹⁵ ITPS (2007) *Politik för att främja kvinnors företagande – Beskrivning av åtgärder i Storbritannien, Nederländerna, Danmark och USA*

¹⁶ Ett flertal projekt med koppling till handlingsplanen har löpt till och med år 2013.

Handlingsplanen initierades och implementerades av EBST, som tidigare var en myndighet under motsvarande Näringsdepartementet.¹⁷ De så kallade regionala ”Væksthusen” (företagsfrämjande organisationer som erbjuder bland annat kostnadsfri rådgivning och driver projekt) spelade en central roll i genomförandet, med Væksthus Syddanmark som projektledare för ett flertal insatser. Fem miljoner danska kronor avsattes till att genomföra handlingsplanen.¹⁸

Handlingsplanen består av sju olika initiativ som är att betrakta som stödinsatser snarare än ett program likt det i Sverige. Inriktningen på de danska initiativen kan beskrivas som faktiska åtgärder (i form av konkret handling i praktiken), då de exempelvis har syftat till att skapa en hemsida, inventera och eventuellt inrätta nya nätverk och mentorsprogram, genomföra events för att synliggöra företagande kvinnor, öka intresset för företagande och innovation på skolor och högskolor samt ta fram kunskapsunderlag och statistik. Initiativen delas in i två övergripande områden; (1) *Kompetens* som handlar om att stärka kvinnors kompetens i sitt företagande, samt förbättra tillgången på information och kunskap om tillgängliga insatser. Initiativen tar inte sikte på förändringar i regelverk i offentliga främjandesystem eller i det institutionella ramverket, (2) *Kultur* som handlar om att synliggöra kvinnors företagande. Inom ramen för detta finns insatser som till stor del påminner om den satsning på ambassadörer för kvinnors företagande som gjorts i Sverige.

4.4 Resultat: Viss uppföljning finns

Væksthus Syddanmark presenterade en slutrapport för initiativen under år 2013. Den huvudsakliga slutsatsen är att samtliga initiativ i handlingsplanen genomförts enligt plan, med mindre justeringar och tidsförskjutningar. Enligt rapporten har initiativen haft betydelse och medverkat till positiva resultat i företag som deltagit i insatser, de har skapat uppmärksamhet både bland kvinnor som funderar på att starta företag och bland kvinnor som redan driver företag, samt i media. Företagande kvinnor uppges ha visat stort intresse för de olika aktiviteterna och för den särskilda hemsidan.¹⁹ I vilken utsträckning lärdomar från policyinitiativen har lett till en reell förändring i näringslivsklimatet är dock svårt att säga. Det tycks inte finnas någon oberoende utvärdering av initiativen och initiativen tycks ha innefattat få näringslivsaktörer och inte tagit sikte på att förändra stödsystemet.²⁰

Uppföljningen har primärt fokuserat på om insatserna har genomförts enligt plan, även om den också i vissa fall handlat om att fånga in betydelsen av insatsen för deltagarna, vilka konkreta aktiviteter de satt igång till följd av deltagandet och hur nöjda de är med exempelvis genomförandet av konferenser. I rapportens bilaga presenteras de resultat och indikatorer som Væksthus Syddanmark har följt upp.

Entreprenörskapsundervisningen i skolor och högskolor²¹ är dock föremål för årliga, kvantitativa effektmätningar som Selvstændighedsfonden-Young Enterprise Danmark gör

¹⁷ Økonomi- og Erhvervsministeriet. Den 1 januari 2012 genomfördes en omorganisation där Erhvervs- og Byggestyrelsen delades. Numera sorterar entreprenörskapsfrågorna under Erhvervsstyrelsen, som lyder under under Erhvervs- og Vækstministeriet (”företags- och tillväxtministeriet”).

¹⁸ Erhvervs- og Byggestyrelsen (2009) *Handlingsplan for Kvindelige Iværksættere*, s. 4

¹⁹ Væksthus Syddanmark (2013) *Slutrapport for projektet: Indsats for kvindelige iværksættere (Kvinder kan), Juli 2009 – marts 2013*

²⁰ Pettersson (2012), s. 10

²¹ Entreprenörskapsundervisningen i danska skolor och högskolor är varken en del av den danska handlingsplan som här diskuteras eller något som riktas enbart till kvinnor. Inom ramen för området Kompetens i handlingsplanen genomfördes emellertid informationskampanjer på skolor och högskolor för att öka elever och studenters intresse för företagande, innovation och deltagande i entreprenörskapsundervisning.

sedan år 2011. Metoden som används är statistisk analys, där deltagarna jämförs med en jämförelsegrupp genom bland annat Structural Equation Modeling (SEM), Partial Least Squares (PLS) och Differences-in-differences-tekniker.²² Tanken är att skapa en longitudinell databas, där studenter på grund-, gymnasie- och högskolenivå följs över en längre tidsperiod för att kunna mäta långsiktiga variabler som utbildningsnivå, sysselsättning och inkomst, vilka kan samlas in via registerdata. En grupp individer ska följas från nionde klass och genom hela utbildningssystemet²³ och även under karriären, i syfte att utreda och analysera effekterna av entreprenörskapsundervisning på deras attityder och beteende, i relation till exempelvis val av utbildning, yrke, inkomst och start av företag. Hittills är resultaten av effektmätningarna kortsiktiga och bygger på enkätdata från deltagande studenter.²⁴ Den övergripande slutsatsen av effektmätningen 2012 är dock att entreprenörskapsundervisning har en positiv påverkan på tillkomsten av nya företag.²⁵ Resultaten finns även nedbrutna på kön.

Entreprenörskapsundervisningen nämns här på grund av att den är föremål för årliga, kvantitativa effektutvärderingar, bland annat uppdelade på deltagarnas kön.

²² Ibid., s. 22-23

²³ År 2011 skickades en enkät till 2000 slumpmässigt utvalda niondeklassare födda 1996. 43 procent besvarade enkäten helt. År 2012 genomfördes en uppföljningsenkät till samma grupp och en ny, anpassad enkät till 2000 slumpmässigt utvalda niondeklassare födda 1997.

²⁴ Foundation for Entrepreneurship – Young Enterprise Denmark (2012) *Impact of Entrepreneurship Education in Denmark – 2012*, http://www.fte-ye.dk/media/256547/effektm_ling_2012_eng_til_net.pdf, s. 6, 11

²⁵ Ibid., s. 6-7

5 Insatser för kvinnors företagande i Nederländerna

5.1 Sammanfattning

I Nederländerna pågår inte någon särskild nationell satsning för kvinnors företagande. Insatser för företagande sker inom ramen för den generella näringspolitiken där regelförenkling utgör en viktig del. Det finns ett särskilt fokus i landet på ambitiösa entreprenörer där fokus riktas mot att stärka företag med stor tillväxtpotential. Inom ramen för detta har kvinnor identifierats som en grupp med stor potential. Därför görs vissa mindre insatser som framförallt handlar om att knyta samman företagare med pågående generella insatser för företagande. I landet genomförs kontinuerligt uppföljningar av utvecklingen i näringslivet och även kopplat till särskilda insatser. Inom det näringspolitiska området pågår även just nu en särskild satsning på att utveckla metodiken och ambitionen med utvärderingar av näringspolitiska instrument.

I Tabell 4 nedan sammanställs insatserna med avseende på motiv, politikområde, utformning samt uppföljning och utvärdering.

Tabell 4 Översikt Nederländerna

Motiv	Jämställdhet	
	Social/Familjepolitik	
	Sysselsättning	
	Regional utveckling, Landsbygdsutveckling	
	Tillväxt	X
Politikområde	Jämställdhetspolitik	
	Socialpolitik	
	Utbildningspolitik	
	Arbetsmarknadspolitik	
	Näringslivspolitik	X
Utformning	Enskilda insatser	X
	Handlingsplan	
	Nationellt program	
	Nationellt ramverk	
	Särskild organisation	
Resultat	Uppföljning	Ja
	Utvärdering	Nej
Fokus för satsningen	Stärka individen	X
	Förändra strukturer	
Insatsens namn	–	
Målgrupp	Potentiella företagare	(X)
	Befintliga företagare	(X)
	Politiker/tjänstemän (främjandesystemet)	
Tidsintervall	–	
Omfattning (budget)	–	

5.2 Motiv: Tillväxt genom företagande generellt

Idag är 32 procent av alla entreprenörer i Nederländerna kvinnor och 35 procent av nystartade företag drivs av kvinnor.²⁶ Fokus för näringspolitiska insatser handlar i Nederländerna framförallt om att främja ”ambitious entrepreneurship” för att generera tillväxt, och i förlängningen arbetstillfällen, i det stora antalet små företag som finns i

²⁶ Sammanställningar som gjorts av Department of Enterprise vid det Nederländska Ministry of Economic Affairs

Nederländerna. Den politik som förs för att främja företagande är därför snarare av generell karaktär och innehåller policyinstrument som riktar sig till entreprenörer i stort, oavsett kön eller ursprung.²⁷

Kvinnors företagande betraktas som en del i att skapa ekonomisk tillväxt i Nederländerna och särskiljs inte genom särskilda insatser såsom i de andra länderna i den här studien. Nyligen gjorda nationella uppföljningar visar att, trots att en stor andel kvinnor som driver små företag är högt utbildade, har tydliga ambitioner och driver företag med stor potential att växa, så sker inte den potentiella tillväxten. En orsak till detta är att kvinnor tenderar att driva sina företag på halvtid vilket påverkar möjligheten att få dem företag att växa. I en tid av finansiell instabilitet är detta dock inte tillräckligt för att motivera särskilda nationella insatser för kvinnors företagande. I intervjuer med tjänstemän framkommer istället att det finns en ambition att koppla samman kvinnor till existerande instrument för näringslivsutveckling.²⁸

5.3 Utformning: Regelförenkling som en drivande komponent i en generell näringspolitik

Den nederländska näringspolitiken är uppbyggd kring fyra huvudkomponenter:

- Tillgång till kapital
- Regelförenkling (minska administrativa bördor)
- Ambitiöst entreprenörskap och tillväxt
- Utbildning och entreprenörskap²⁹

Regeringens huvudprioritering i det näringspolitiska arbetet har varit att förenkla regelverk och förbättra konkurrensen på olika marknader. Ett viktigt led i regelförenklaringsarbetet har varit att utforma generella regelverk och i största möjliga mån undvika särregleringar och specifika lösningar för olika grupper och branscher. Nederländerna beskrevs i en rapport från år 2007 som världsledande när det gäller regelförenkling och åtgärder för att minska den administrativa bördan.³⁰

I december 2003 publicerade det nederländska ekonomiministeriet skriften ”Action for Entrepreneurs!”. Där beskrivs att regelförenkling är nyckeln till framgång för att få fler att starta företag, men att specifika grupper av entreprenörer möter specifika problem. De tre grupper som särskilt lyfts fram är kvinnor, invandrare och äldre. Områden inom den generella entreprenörskapspolitiken som tidigare identifierats som särskilt viktiga för kvinnors företagande i Nederländerna är tillgång till finansiering/mikrokrediter, mentorskap, nätverk och förebilder. I rapporten nämns bland annat att det kan finnas ett behov av att stärka mikrokrediter genom att instifta en ny myndighet som administrerar mikrokrediter i form av lånegarantier, bl.a. för att kvinnor behöver detta.³¹ Idag finns såväl statliga lånegarantier (BMKB) som mikrokrediter och företagslån till SMF.³²

²⁷ Intervju med Anja Steentjes och Huib van Der Kroon, tjänstemän vid Department of Enterprise, Ministry of Economic Affairs i Nederländerna

²⁸ Intervju med Anja Steentjes och Huib van Der Kroon, tjänstemän vid Department of Enterprise, Ministry of Economic Affairs i Nederländerna

²⁹ Department of Enterprise, Ministry of Economic Affairs, 2013

³⁰ ITPS (2007)

³¹ Ibid, sid 16

³² Se den nederländska regeringens sida “Answers for Business”, <http://www.answersforbusiness.nl/subsidy/microcredit>

I en sammanställning som gjorts av det Nederländska Department of Enterprise, Ministry of Economic Affairs framgår att det finns nationella målsättningar som avser kvinnors företagande. Ambitionen är att få fler och snabbare växande företag som leds av kvinnor, samt att dessa ska ha en ökande omsättning och generera mer vinst. För att uppnå detta finns en mindre ansats från policynivå som handlar om att koppla kvinnor som driver företag till generella instrument och initiativ som syftar till att främja entreprenörskap. I detta arbete har Ministry of Economic Affairs identifierat sin egen roll som att sammanställa fakta och regelbundet uppdatera data om kvinnors företagande samt knyta samman och stimulera samarbete mellan kvinnor som driver företag och insatser för att främja företagande.³³ De senaste åren har det från nationellt håll därför initierats insatser som riktar sig specifikt mot kvinnor som grupp. Dessa insatser har varit avgränsade med fokus på att synliggöra kvinnor som driver företag genom att lyfta fram förebilder. Syftet med dessa insatser har varit att visa kvinnor att företagande är en möjlig väg, att öka medvetenheten och att få kvinnor som driver företag att komma i kontakt med varandra. Detta sker genom konferenser, mentorskapsprogram och ”pitch”-events där entreprenörer får träna på att ”pitcha” sin idé.³⁴ Utöver dessa insatser förlitar sig regeringen i större utsträckning än i Sverige på lokala initiativ och väljer att stötta projekt som initierats av olika företagsorganisationer och nätverk, istället för att aktivt driva egna projekt. Det finns idag 15 nätverk som alla är privata initiativ och i intervjuer framkommer att det är den nederländska statens ambition att offentliga initiativ inte ska konkurrera med privata insatser, utan skapa ett tydligt mervärde.³⁵

5.4 Resultat: Effektmätningar genomförs inte med särskilt fokus på kvinnors företagande

Det genomförs kontinuerligt mätningar av kvinnors företagande i Nederländerna. Dessa handlar framförallt om att följa upp utvecklingen av kvinnors företagande i landet (antal företagare, omsättning etc.) men det finns också uppföljning som rör specifika insatser som genomförts. Som nämntes i avsnitt 5.3 har det genomförts ett Pitch Training Programme som riktar sig till kvinnor som ska starta eller redan driver företag. Inom det programmet har resultat följts upp och det finns även viss uppföljning kopplat till det mentorskapsprogram som genomförts.³⁶ Resultat och indikatorer återfinns i rapportens bilaga.

I Nederländerna pågår idag ett ambitiöst arbete med att mäta resultat och effekter av näringspolitikens insatser. Dessa mätningar omfattar särskilda instrument inom det näringspolitiska området. Bakgrunden till denna utveckling är insikten hos den politiska nivån att kunskapen om vilka effekter den egna näringspolitikens instrument genererar är bristfällig. Denna insikt kom av en granskning av framförallt regeringens

³³ Sammanställning från Department of Enterprise, Ministry of Economic Affairs, 2013

³⁴ År 2004 lanserade den nederländska regeringen ett handlingsprogram med elva punkter, vars huvudsakliga mål var att öka antalet nya entreprenörer bland personer med utländsk bakgrund (bland dem särskilt nya utomeuropeiska företagande kvinnor). Av handlingsplanen framgår att nätverk och förebilder ansågs som särskilt viktiga för att skapa fler framgångsrika entreprenörer som är kvinnor, inte minst bland etniska minoriteter. Källa: ITPS (2007).

³⁵ Intervju med Anja Steentjes, tjänsteman vid Department of Enterprise, Ministry of Economic Affairs i Nederländerna

³⁶ Underlag har skickats oss från Department of Enterprise, Ministry of Economic Affairs i Nederländerna

innovationspolitik som visade att det inte gick att fastställa att insatser inom innovation har lett till utveckling och förändring.

År 2012 tillsattes en kommission med experter och forskare som fick i uppdrag att titta närmare på sex instrument och utveckla en metod för att mäta effekter av näringspolitiska instrument. Deras uppgift var att utveckla en metod för att besvara frågan om det uppstått effekter överhuvudtaget och om så är fallet, om det är möjligt att se en koppling mellan dessa effekter och den insats som utvärderas.

I sin rapport från 2012³⁷ presenterar expertgruppen en utvärderingsdesign för sex olika policyinstrument³⁸ i Nederländerna samt en översikt av de upplägg den anser vara bäst lämpade för effektutvärdering av dessa.

³⁷ Dare to measure: Evaluation designs for industrial policy in the Netherlands – Final report of the Impact Evaluation Expert Working Group (2012)

³⁸ Innovation Credits (IK) of the SME + Innovation Fund, Research and Development Deduction (RDA), Certificate of Good Service (BvGD) for municipalities, Centres for Innovative Craftmanship (CIV), Innovation Performance Contracts (IPC) och Top Consortia for Knowledge and Innovation (TKI) and TKI supplement

6 Insatser för kvinnors företagande i Norge

6.1 Sammanfattning

I Norge finns en nationell handlingsplan som syftar till att främja kvinnors företagande som framförallt motiveras av att bidra till jämställdhet och tillväxt. Den är framtagen i samarbete mellan sju olika departement och innehåller 12 olika åtgärder som implementeras i ordinarie insatser och program vid befintliga organisationer som verkar för företagande och innovation. Handlingsplanen knyter samman företagande med kvinnors och mäns ”work-life balance” och har bidragit till förändrade regler avseende mäns föräldraledighet. Handlingsplanen har utvärderats i halvtid.

I Tabell 5 nedan sammanställs handlingsplanen med avseende på motiv, politikområde, utformning samt uppföljning och utvärdering.

Tabell 5 Översikt Norge

Motiv	Jämställdhet	X
	Social/Familjepolitik	X
	Sysselsättning	X
	Regional utveckling, Landsbygdsutveckling	X
	Tillväxt	X
Politikområde	Jämställdhetspolitik	(X)
	Socialpolitik	(X)
	Utbildningspolitik	
	Arbetsmarknadspolitik	(X)
	Näringslivspolitik	X
Utformning	Enskilda insatser	
	Handlingsplan	X
	Nationellt program	
	Nationellt ramverk	X
	Särskild organisation	
Resultat	Uppföljning	Ja
	Utvärdering	Ja
Fokus för satsningen	Stärka individen	
	Förändra strukturer	X
Insatsens namn	Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner	
Målgrupp	Potentiella företagare	X
	Befintliga företagare	X
	Politiker/tjänstemän (främjandesystemet)	X
Tidsintervall	2008–2013	
Omfattning (budget)	Cirka 75 miljoner NOK exklusive merkostnader inom socialförsäkringsområdet*	

*Siffrorna är behäftade med osäkerhet. I handlingsplanen framgår uppskattad budget för de 12 olika åtgärder som ingår, dock i de flesta fall enbart för det första året (2008). De åtgärder som är inriktade på det institutionella ramverket och avser samtliga företagare beräknas medföra 122 miljoner NOK i årliga socialförsäkringsutgifter (ingår ej i siffran 75 miljoner NOK ovan)

6.2 Motiv: Jämställdhet, sysselsättning, tillväxt och regional utveckling

År 2012 startade cirka 30 400 personer upp ett enmansföretag i Norge varav 35 procent var kvinnor³⁹ och idag drivs 27 procent av det totala antalet enmansföretag av kvinnor.⁴⁰ År 2008 initierade den norska regeringen en handlingsplan för kvinnors företagande avseende perioden 2008–2013. Den motiveras av regeringens generella mål om en aktiv politik för

³⁹ <https://www.ssb.no/en/bedrifter-foretak-og-regnskap/statistikker/etablerere>

⁴⁰ <http://www.oecd.org/gender/data/shareofsole-proprietorenterprisesownedbywomen.htm>

innovation men det anges också att humankapital är den viktigaste resursen för värdeskapande och att kvinnor är starkt underrepresenterade som entreprenörer i näringslivet.⁴¹ Det finns således utöver tillväxtambitioner även en jämställdhetsaspekt i satsningens ambitioner. Men den norska satsningen motiveras även ur fler perspektiv:

*”Satsningen på entreprenörskap bland kvinnor ska bidra till mer värdeskapande, trygga och goda arbetsplatser, mer jämlikhet och en grund för bosättning i alla delar av landet. En bra politik för entreprenörskap bland kvinnor är därför bra näringspolitik, bra sysselsättnings- och inkluderandepolitik, bra jämlikhetspolitik, bra kommunal- och regionalpolitik, bra utbildnings- och forskningspolitik, bra fiskeri- och kustpolitik och bra mat- och lantbrukspolitik.”*⁴²

Handlingsplanen ska bland annat bidra till att skapa förutsättningar ”i alla delar av landet”. Norge brukar förknippas med höga ambitioner inom regional- och landsbygdspolitiken⁴³ och det finns alltså regionalpolitiska motiv också när det gäller att främja kvinnors företagande.⁴⁴ Främjandeinsatserna ses därmed som en del av en nödvändig näringslivspolitisk utveckling. Med skrivningarna om sysselsättnings- och inkluderandepolitik kan handlingsplanen också sägas ha arbetsmarknadspolitiska ambitioner.

Till skillnad från den danska handlingsplanen, men i likhet med den svenska satsningen Främja kvinnors företagande, finns i den norska satsningen en vilja att det existerande offentliga företagsfrämjande systemet ska stärka sitt fokus på kvinnors företagande.⁴⁵

Norge är också det skandinaviska land som tydligast grundar sin satsning utifrån en förståelse för, och ett erkännande av, ojämställda förhållanden i utbildningssystemet och på arbetsmarknaden och deras påverkan på kvinnors företagande. Den norska handlingsplanen innehåller bland annat en åtgärd för att stimulera ökad föräldraledighet bland män. Det norska perspektivet att mäns och kvinnors ”work and life balances” är sammankopplade och att kvinnors företagande kan påverkas av en åtgärd riktad mot män är unikt både i en nordisk och i en internationell kontext.⁴⁶

Utifrån motiven för den norska handlingsplanen är det å ena sidan möjligt att argumentera för att kvinnors företagande på policynivån inte betraktas som någonting annorlunda än mäns. Det är snarare samhälleliga strukturer, såsom den könssegrerade arbetsmarknaden, och det företagsfrämjande systemets relativa oförmåga att nå ut till kvinnor som förklarar att kvinnor driver företag i mindre utsträckning än män. Handlingsplanen innehåller även en formulering om att regeringen vill främja kvinnors

⁴¹ Departementa (2008) *Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner*, http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Vedlegg/REGA/Rapporter/handlingsplan_kvinnelig_entrepreneurskap.pdf, s. 5; Pettersson (2012), s. 11

⁴² Departementa (2008) *Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner*, http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Vedlegg/REGA/Rapporter/handlingsplan_kvinnelig_entrepreneurskap.pdf, s. 4

⁴³ Se t.ex. Norwegian Ministry of Local Government and Regional Development (2013) *On Rural and Regional Policy, Report no. 13 to the Storting (2012-2013)*, http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Vedlegg/REGA/distriktsmeldinga2013/on_rural_regional_policy_summary.pdf

⁴⁴ Se också Pettersson (2012), s. 11

⁴⁵ Nærings- og fiskeridepartementet (2009), “Promoting entrepreneurship”, <http://www.regjeringen.no/nb/dep/nfd/tema/forskning-og-innovasjon/promoting-entrepreneurship.html?id=582899>

⁴⁶ Pettersson (2012), s. 11

företagande genom att skapa ett mer jämställt och mångfacetterat näringsliv⁴⁷, vilket signalerar att alla typer av branscher är viktiga. Å andra sidan är det också möjligt att argumentera för att riktade satsningar mot en särskild grupp innebär att synen på denna är annorlunda i relation till ”normen”. En intervjuad forskare berättar:

”Det är olika diskurser om detta. Det handlar om ”main streaming” mot särskilda insatser. Om man ser på det [kvinnors företagande] som det samma som mäns företagande så behövs ju inga särskilda insatser. Men ser man det som på något speciellt så krävs ju särskilda insatser. [...] Det finns en idé om att kvinnors företagande är lite olikt mäns, att det är mindre företag, som växer långsammare, har färre anställda och så vidare. Sådant rör sig i debatten.”⁴⁸ [...]”

Denna bild förstärks i en norsk antologi om genus och entreprenörskap där författarna beskriver att tanken att kvinnor kan äga och driva företag har blivit mer accepterad, men fortfarande är det få kvinnor som äger företag. Företagande och entreprenörskap präglas fortfarande av en manlig norm.⁴⁹

6.3 Utformning: En bred handlingsplan med 12 åtgärder

Den femåriga handlingsplanen är ett samarbete mellan sju olika departement⁵⁰ och målet är att 40 procent av alla företag som startas i Norge från och med år 2013 ska startas av kvinnor. De företagsfrämjande aktörer som berörs är:

- Innovasjon Norge: en företags- och innovationsstödande aktör som ägs till 51 procent av Naerings- og handelsdepartementet och till 49 procent av fylkeskommunerna⁵¹
- SIVA: ett statligt bolag som ägs av Naerings- og handelsdepartementet med syfte att stärka klusterutveckling och innovation i alla delar av Norge⁵²
- Forskningsrådet: ett nationellt forskningsstrategiskt och forskningsfinansierande organ som bl.a. ger forskningspolitiska råd till regeringen, departementen och andra institutioner och miljöer som arbetar med forskning och utveckling (FoU)⁵³
- Fylkeskommunerna och kommunerna: motsvarar Sveriges län/regioner respektive kommuner och har bland annat i uppgift att främja regional utveckling genom exempelvis medelsfördelning

Handlingsplanen består av 12 åtgärder med olika inriktning:⁵⁴

⁴⁷ Departementa (2008) *Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner*, http://www.regjeringen.no/upload/KRD/Vedlegg/REGA/Rapporter/handlingsplan_kvinnelig_entreprenørskap.pdf, s. 5; Pettersson (2012), s. 11

⁴⁸ Intervju med Elisabeth Ljunggren, forskare Bodø Handelshögskola

⁴⁹ Alsos, Gry Agnete, Steen Jensen, Ragnhild och Elisabet Ljunggren (2010) “Gender and Entrepreneurship: Revealing Constructions and Underlying Processes – The Case of Norway”, i Brush G. Candida, de Bruin, Anne, J. Gatewood, Elizabeth och Colette Henry (red.) *Women Entrepreneurs and the Global Environment for Growth: a Research Perspective*, Edward Elgar

⁵⁰ Barne- og likestillingsdepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Naerings- og handelsdepartementet, Arbeids- og inkluderingsdepartementet (nuvarande Arbeidsdepartementet), Fiskeri- og kystdepartementet, Landbruks- og matdepartementet samt Kunnskapsdepartementet

⁵¹ Innovasjon Norge, “Om Innovasjon Norge”, http://www.innovasjonnorge.no/no/Om-Oss/omoss/#.Us1f7Z0V_oo

⁵² SIVA, “Siva – The Industrial Development Corporation of Norway”, <http://www.siva.no/english/>

⁵³ Forskningsrådet, “Samfunnsoppdrag, mandat og vision”, http://www.forskningsradet.no/no/Visjon_og_mandat/1138785796497

- Två åtgärder berör generella institutionella rambetingelser
- En åtgärd syftar till att tydliggöra departementens riktlinjer till innovations- och företagsfrämjande aktörer
- Sju åtgärder riktas till aktörerna Innovasjon Norge, SIVA och Forskningsrådet för att stärka deras fokus på kvinnors företagande
- Två åtgärder riktas till de regionala och lokala nivåerna för att stärka fokus på kvinnors företagande i regional och lokal näringslivsutveckling

Sammanfattningsvis har de norska initiativen lagts upp såväl i form av program som av stödinsatser och riktad finansiering (även om denna var generell och sedermera började fasas ut). Avseende föräldradedighet som också berörs i handlingsplanen har Norge förändrat institutionella ramverk. Vad beträffar det offentliga främjandesystemet tar alltså flera åtgärder sikte på att förändra dessa, genom tydligare riktlinjer och mål. Men, enligt en intervjuad norsk forskare har de berörda aktörernas formella, styrande regelverk inte förändrats.

6.4 Resultat: Hittills har en halvtidsutvärdering genomförts

År 2011 genomfördes en extern halvtidsutvärdering av handlingsplanen.⁵⁵ Dess sammanfattande slutsatser är att handlingsplanen, i och med sin tonvikt på kvinnors roll som entreprenörer och ledare, har spelat en viktig roll för att stärka arbetet med jämställdhet i näringslivet. Utvärderarna menar att handlingsplanen i huvudsak har följts upp på ett bra sätt men att det också finns flera svagheter vad gäller dess mål, struktur och portfölj av åtgärder, exempelvis⁵⁶:

- Ett huvudproblem är att det inte klargjorts vilken typ av statistikunderlag som ska ligga till grund för mätning av det övergripande målet att 40 procent av de nya företagen ska startas av kvinnor. Det bedöms dessutom som föga realistiskt att detta mål ska kunna nås redan år 2013
- Handlingsplanens inriktning och portfölj av åtgärder är relativt otydliga. Få åtgärder är direkt inriktade mot entreprenörskap, merparten av dem har istället en bred inriktning mot både entreprenörskap och ledarskap, samt mot att en större andel av de offentliga främjandeåtgärderna ska gå till projekt som riktas mot kvinnor. Detta medför låga förväntningar på vilken betydelse vissa åtgärder kan ha för att uppnå målet
- Varje år registreras cirka 50 000 nya företag i Norge, men det offentliga främjandesystemet kommer i kontakt med en begränsad andel av dessa. Det kan därför inte förväntas att åtgärder via främjandesystemet spelar en väsentlig roll för den samlade andelen av entreprenörer som är kvinnor

Halvtidsutvärderingen rekommenderar att det i det fortsatta arbetet (2011–2013) blir viktigt att planen ges ett tydligare fokus, att åtgärdsportföljen blir mer enhetlig samt att uppföljningen ges ett tydligare ledarskap. Halvtidsutvärderingen använder den svenska satsningen Främja kvinnors företagande som ett gott jämförande exempel då den konstaterar att den norska handlingsplanen bör följas upp med mer resurser, både för att

⁵⁴ NIFU (2011) *Evaluering av handlingsplanen for meir entreprenørskap blant kvinner*, Rapport 20/2011, s. 13

⁵⁵ NIFU (2011)

⁵⁶ NIFU (2011), s. 7

utveckla ett bättre kunskapsunderlag kring kvinnor och entreprenörskap och för att följa upp de olika åtgärderna på ett mer slagkraftigt sätt.⁵⁷

Exempel på resultat och indikatorer i den norska halvtidsutvärderingen återfinns i rapportens bilaga.

Handlingsplanen löpte ut 2013, så huruvida dessa och andra lärdomar av policyinitiativen kommer leda till någon reell förändring i näringslivsklimatet kommer sannolikt att påverkas av den nya norska regeringens ambitioner på området. Då flera åtgärder har riktat sig till främjandesystemets aktörer och deras generella insatser, via exempelvis riktlinjer och strategier för att integrera satsningar på kvinnors företagande i det ordinarie arbetet, är det rimligt att tro att framtida förändringar i dessa aktörers aktiviteter och arbetssätt kommer bero på deras incitament och vilja att aktivt arbeta med frågorna efter handlingsplanens utgång.

⁵⁷ NIFU (2011), s. 7, 55

7 Insatser för kvinnors företagande i Storbritannien

7.1 Sammanfattning

I Storbritannien drivs idag från nationell nivå inte några initiativ kopplat till kvinnors företagande. År 2003 formulerades ett strategiskt ramverk med fokus på att öka kvinnors företagande med ambitiösa målsättningar avseende såväl input som output. Ambitionen med satsningen var att bidra till tillväxt och den sorterade under näringspolitiken. De nationella ambitionerna implementerades via regionala utvecklingscentra som arrangerade aktiviteter för kvinnor som ville starta eller utveckla sitt företag. Idag är denna satsning nedlagd och så även de regionala utvecklingscentra. De insatser som idag riktar sig till kvinnors företagande drivs av privata aktörer i form av nätverk för kvinnor. Vi har inte kunnat identifiera några utvärderingar av satsningen.

I Tabell 6 nedan sammanställs insatserna med avseende på motiv, politikområde, utformning samt uppföljning och utvärdering.

Tabell 6 Översikt Storbritannien

Motiv	Jämställdhet	
	Social/Familjepolitik	
	Sysselsättning	X
	Regional utveckling, Landsbygdsutveckling	
	Tillväxt	X
Politikområde	Jämställdhetspolitik	
	Socialpolitik	
	Utbildningspolitik	
	Arbetsmarknadspolitik	
	Näringslivspolitik	X
Utformning	Enskilda insatser	
	Handlingsplan	
	Nationellt program	
	Nationellt ramverk	(X)
	Särskild organisation	(X)
Resultat	Uppföljning	Ja
	Utvärdering	Nej
Fokus för satsningen	Stärka individen	(inget underlag)
	Förändra strukturer	(inget underlag)
Insatsens namn	–	
Målgrupp	Potentiella företagare	(X)
	Befintliga företagare	(X)
	Politiker/tjänstemän (främjandesystemet)	(X)
Tidsintervall	–	
Omfattning (budget)	–	

7.2 Motiv: Kvinnors företagande – en outnyttjad företagarresurs

Idag finns det cirka 4,9 miljoner privata företag registrerade i Storbritannien. I Storbritannien var år 2012 cirka 31 procent av egenföretagarna kvinnor och 2008 drevs drygt cirka 25 procent av alla företag av kvinnor.⁵⁸ År 2003 lanserade den dåvarande

⁵⁸ RBS Group. Women in Enterprise: A Different Perspective
(<http://www.inspiringenterprise.rbs.com/sites/default/files/resources/womeninenterprise.pdf>)

brittiska regeringen ett ramverk för insatser för kvinnors företagande, rubricerat "Strategic framework for women's enterprise". Målet var att öka andelen företag som till en majoritet ägs av kvinnor. Mer precist var målsättningen att öka andelen kvinnor som drev företag från dåvarande 15 procent till att år 2006 uppgå till mellan 18 och 20 procent. Vidare fanns en målsättning att 40 procent av de som erhöll någon form av företagsstöd skulle vara kvinnor.⁵⁹ Kvinnor betraktades som en outnyttjad företagarresurs och företagande betraktades som ett sätt att skapa både ekonomiska och sociala fördelar eftersom företagandet även kunde ses som ett alternativ till anställning.⁶⁰

År 2004 satte Chancellor of the Exchequer (Finansminister) och Secretary of state for Trade and Industry (även kallade Business Secretary) samman en Women's Enterprise Panel med experter för att diskutera hur regeringens Strategic framework skulle kunna genomföras. Sammanställningen från den panelen beskriver hur insatserna motiverades. Där beskrivs att det är viktigt att alla som stöttar kvinnors företagande förstår den ekonomiska möjligheten i att stödja kvinnor. Vidare beskrivs att det är ett problem att kategorisera kvinnor som "annorlunda" och i behov av stöd men att det samtidigt finns aspekter som påverkar kvinnor annorlunda än män när det handlar om att starta företag. Framförallt betonas ekonomiska vinster med att kvinnors företagande stärks som en motivation för att rikta insatser mot gruppen, även om gruppen kvinnor i sig är heterogen.

Mellan åren 2003–2010 byggdes insatser för kvinnors företagande ut (mer om detta i nästa avsnitt) men i samband med regeringsskiftet år 2010 förändrades den brittiska näringslivspolitikerna. Helen Ahl, professor i företagsekonomi skriver i sin text "Förändringar i näringslivspolitikerna i England år 2010 och dess följder för stöd och policy för kvinnors företagande" om denna förändring. Hon skriver:

*"Labour hade då innehaft regeringsmakten sedan 1997, och under denna tid hunnit bygga upp en stor offentlig administration för näringslivspolitikerna. Den nya regeringen beslöt att lägga ned den statliga administrationen, och istället lita till lokala och privata krafter, utan offentlig finansiering. Därmed försvann också politikområdet kvinnors företagande."*⁶¹

I arbetet med den här studien har vi inte funnit något som tyder på att det idag pågår några särskilda insatser från nationell nivå för att främja kvinnors företagande.

7.3 Utformning: Från strategiskt ramverk och regionala utvecklingscentra till lokala partnerskap

Fram till år 2003, då ramverket introducerades, hade det inte funnits någon nationell strategi för att stödja kvinnors företagande och ramverket kom att fungera som ett slags paraplydokument till vilket alla insatser för kvinnors företagande kunde knytas.⁶²

Strategin utarbetades i samarbete mellan regeringens representanter från Department of Trade & Industry (DTI), enheten för Small Business Service (SBS) och Ethnic minority and women's enterprise unit samt Prowess, en rikstäckande organisation som stöder andra

⁵⁹ ITPS (2007)

⁶⁰ Ahl, sid 2

⁶¹ Ahl, Helene "Förändringar i näringslivspolitikerna i England år 2010 och dess följder för stöd och policy för kvinnors företagande"

⁶² Cynthia Forson, (2006) "The Strategic Framework for Women's Enterprise: BME women at the margins", Equal Opportunities International, Vol. 25 Iss: 6, pp.418 - 432

organisationer med uppgift att stödja kvinnors företagande (idag är det framförallt en webportal, mer om det i avsnitten nedan).⁶³ De indikatorer som sattes upp för ramverket och som således styrde inriktningen på insatser handlade både om att styra insatser så att kvinnor i större utsträckning utnyttjade offentligt företagsstöd och att nå kvinnor av olika ursprung, samt att andelen företagande kvinnor ökade.

Det strategiska ramverkets intentioner kom att implementeras via de nio regionala utvecklingscentra (RDA) som etablerades i England mellan åren 1999 och 2000. Deras uppdrag var att:

- Främja ekonomisk utveckling och förnyring
- Främja affärseffektivitet, investeringar och konkurrenskraft
- Främja anställning
- Utveckla kunskaper och färdigheter som leder till anställning
- Bidra till hållbar utveckling

RDA finansierades av statsbudgeten och hade även finansiering från EU. De arbetade för att verkställa nationella policier inom det näringspolitiska området. Inom vissa av dessa genomfördes särskild rådgivning till kvinnor samt andra särskilda insatser för att främja kvinnors företagande.⁶⁴ RDA arbetade både tillsammans med och genom andra aktörer. Stöd till nya och små företag gavs till exempel via regionala Business Links som finansierades av RDA. Det pågick även samarbete med Prowess.⁶⁵

I samband med att den brittiska regeringen valde att lägga ned RDA, framförallt som en åtgärd för att hantera stora statliga budgetunderskott men också som ett sätt att begränsa regionaliseringen, avslutades RDA:s utåtriktade aktiviteter omedelbart. Business Link omvandlades i samband med detta till en webportal som idag ger särskilda råd eller särskilt stöd till kvinnor som driver företag. Idag är även Prowess en webportal som heter Prowess 2.0.⁶⁶ RDA:s verksamhet kom att ersättas med lokala enterprise partnerships (LEP). Dessa partnerskap fick initialt ansöka om startpengar ur en startfond men förväntades sedan finansiera sig själva. I de ansökningar som inkom fanns inget LEP med fokus på kvinnor eller kvinnors företagande.⁶⁷ Maggie O'Carroll, The Women's Organisation, berättar att om dessa LEP har fokus på företagande handlar det om att öka företagandet genom insatser för start-ups, insatser för att få befintliga företag att växa och öka deras produktivitet.⁶⁸

Stöd för kvinnors företagande sker idag genom ett stort antal privata initiativ i form av nätverk. En person som intervjuats beskriver hur dessa nätverk å ena sidan kan beskrivas som många till antalet men som rent kvalitativt inte erbjuder tjänster till företagare eller personer som vill starta företag, såsom tekniskt stöd, tillgång till kapital, utvecklande av affärsplaner etc. Maggie O'Carroll berättar vidare:

“We've seen a significant reduction. When we had a national policy environment (before), when it was central and clear from the government and RDAs, then we had an

⁶³ ITPS (2007)

⁶⁴ Ahl, sid 2

⁶⁵ Ahl, sid 2

⁶⁶ Ahl, sid 6 f.

⁶⁷ Ahl, sid 4 f.

⁶⁸ Intervju med Maggie O'Carroll The womens organisation

infrastructure that supported women to start and grow. That has actually disappeared in many respects.”

7.4 Resultat: Utvärdering av resultat och effekter av insatser för kvinnors företagande tycks saknas

År 2006 genomfördes en studie rubricerad ”Stairways to growth” med fokus på satsningen på kvinnors företagande. Studien genomfördes av Prowess och undersökte närmare politikens genomförande av det strategiska ramverket och utvecklingen av kvinnors företagande. Den byggde på intervjuer med experter och statistisk analys av *the Global Entrepreneurship Monitor UK data* där data från Storbritannien också kunde jämföras med USA, Kanada, Japan, Tyskland, Frankrike och Italien. I den rapport som togs fram år 2007 av ITPS berörs den här studien. Där framgår också att tidiga uppföljningar av den brittiska strategin indikerade att det var långt kvar till måluppfyllelse. Ett huvudsakligt skäl till detta beskrivs vara att det inte funnits någon central pådrivare och samordnare av strategins genomförande på den politiska nivån. Det fanns inte heller någon från centralt politiskt håll som ansvarade för uppföljning. Positiva resultat som lyfts fram handlar om att det strategiska ramverket hade ett inflytande på utvecklingen i samtliga regioner (via RDA). I samtliga regioner beskrivs hur det pågick ett arbete att utveckla åtgärder i syfte att underlätta för kvinnor att utnyttja det stöd som redan fanns. I rapporten beskrivs dock bristen på uppföljning:

”...2005 nära två år efter WESF⁶⁹ så har samtliga regioner inte producerat egna statistikunderlag ännu. De som saknar sådant är dock i färd med att ta fram underlag. Flera regioner har producerat särskilda strategier om hur de vill öka företagandet bland kvinnor. WESF har varit vägledande för dessa med avseende på inriktning och prioriteringar.”⁷⁰

⁶⁹ Women Entrepreneurs strategic framework

⁷⁰ ITPS(2007), sid 32

8 Insatser för kvinnors företagande i Tyskland

8.1 Sammanfattning

I Tyskland finns idag en nationellt initierad mötesplats/lots med fokus på kvinnors företagande Bundesweite Gründerinnenagentur(BGA). Den grundades gemensamt av tre olika ministerier. Den nationella ambitionen är att främja såväl tillväxt som jämställdhet genom BGA, som kan betraktas som en nod för frågor som rör kvinnors företagande. BGA verkar nationellt, regionalt och lokalt och samverkar med parter regionalt för att främja kvinnors företagande genom information, rådgivning och att nätverk. Det görs uppföljningar kring enskilda projekt, men vi har inte funnit nationella sammanställningar av vad verksamhetens insatser leder till.

I Tabell 7 nedan sammanställs satsningen på BGA med avseende på motiv, politikområde, utformning samt uppföljning och utvärdering.

Tabell 7 Översikt Tyskland

Motiv	Jämställdhet	X
	Social/Familjepolitik	X
	Sysselsättning	X
	Regional utveckling, Landsbygdsutveckling	X
	Tillväxt	(X)
Politikområde	Jämställdhetspolitik	X
	Socialpolitik	X
	Utbildningspolitik	X
	Arbetsmarknadspolitik	X
	Näringslivspolitik	X
Utformning	Enskilda insatser	
	Handlingsplan	
	Nationellt program	
	Nationellt ramverk	
	Särskild organisation	X
Resultat	Uppföljning	Ja
	Utvärdering	Nej
Fokus för satsningen	Stärka individen	
	Förändra strukturer	X
Insatsens namn	Bundesweite Gründerinnenagentur (BGA)	
Målgrupp	Potentiella företagare	X
	Befintliga företagare	X
	Politiker/tjänstemän (främjandesystemet)	
Tidsintervall	2004–	
Omfattning (budget)	0,6 miljoner EUR per år under perioden 2004–2010 (därefter finansieras BGA på projektbasis)	

8.2 Motiv: Jämställdhet och tillväxt

Idag drivs cirka 31 procent av landets företag av kvinnor.⁷¹ Under tioårsperioden 2003–2013 minskade antalet nygrundade företag i Tyskland kraftigt (från cirka 1,5 miljoner år 2003 till 775 000 år 2013). Företag som grundas av kvinnor minskade även de över perioden, men den relativa andelen ökade från cirka 36 procent 2003 till cirka 39 procent

⁷¹ BGA Faktenblatt Nr. 33 (2013)

år 2013.⁷² En möjlig förklaring till att den relativa andelen ökar är att kvinnors roll i det tyska samhället och deras roll i familjen förändras i snabb takt i dagens Tyskland. Under senare år har tillgången till dagisplatser byggts ut och andelen kvinnor i arbetslivet stiger för varje år. Det pågår också en offentlig debatt om att höja andelen kvinnor i toppositioner i näringslivet. Här finns en utbredd politisk vilja om kvotering av kvinnor in i företagsstyrelser och nyligen togs beslut om att kvotera med ambitionen att en tredjedel av alla styrelsemedlemmar år 2020 ska vara kvinnor.⁷³

Tyskland är ett federalt land och insatser för att främja kvinnors företagande bedrivs på såväl nationell, delstatlig och lokal nivå. År 2004 grundades Bundesweite Gründerinnenagentur (BGA) som initierades av tre olika nationella ministerier⁷⁴ i syfte att skapa ett nationellt servicecentrum för kvinnors företagande. De tre olika ministeriernas inriktning (tillväxt, social- och familjepolitik och utbildning och forskning) har påverkat inriktningen i BGA:s verksamhet. BGA har som uppdrag att stärka kvinnors roll i näringslivet och till målsättningarna hör bl.a. att höja andelen kvinnor som driver företag. Detta motiveras både ur ett näringslivsperspektiv, men också ur ett sysselsättningsperspektiv. Tyskland är ett land som brottas med en åldrande och krympande befolkning. Sedan år 1972 överstiger dödstaten födelsetalen och befolkningen minskar trots en omfattande invandring. För att kunna säkerställa den framtida välfärden genomförs försök att höja sysselsättningsgraden bland kvinnor. BGA:s roll i detta arbete är att höja andelen kvinnor som grundar och driver egna företag. Ett annat viktigt uppdrag som BGA delar med organisationen Verband Deutscher Unternehmerinnen⁷⁵ (VDU) är att stödja generationsskiften på tyska familjeföretag. Cirka 70 000 tyska SMF genomgår varje år ett generationsskifte och här görs försök att informera om möjligheterna för SMF att låta kvinnor få spela en framtida roll i företagen.⁷⁶ Från politiskt håll är det samtidigt viktigt att ge alla personer möjligheter lika möjligheter att grunda och driva företag. BGA:s existens motiveras således både av ekonomisk tillväxt och av jämställdhet.

I en av BGA:s egna publikationer⁷⁷ skriver de dåvarande ministrarna från de tre ministerier som står bakom BGA var sitt förord om varför politiken anser att BGA är viktigt. Dr. Prof. Annette Schavan, som då var utbildnings- och forskningsminister, menar att det är viktigt att flickor och unga kvinnor ges möjligheter att utbilda sig i samma uträkning som pojkar och unga män, då detta i framtiden kommer att få genomslag i den tyska konkurrenskraften. Det fastställs att ambitionen är att BGA ska vara en katalysator för att kvinnor ska ta steget att bli självständiga och driva egna företag. I denna ambition är det viktigt att flickor och unga kvinnor måste ges rättvisa chanser till utbildning i framtidsyrken inom naturvetenskap och matematik. Samtidigt som kvinnors möjligheter att göra karriär i näringslivet, i vetenskapen och i forskningen måste förbättras. Här knyts alltså BGA:s verksamhet ihop med såväl utbildning och jämställdhet.

⁷² KfW Start-up Monitor 2013

⁷³ Spiegel online, 2013

⁷⁴ Bundesministerium für Wirtschaft und Energie, Bundesministerium für Familie, Senioren Frauen und Jugend samt Bundesministerium für Bildung und Forschung

⁷⁵ Branschförbund för kvinnor som har chefsroller i företag

⁷⁶ Sådana insatser genomfördes även i det svenska programmet Främja kvinnors företagande 2007-2010. Se Tillväxtverket (2011) "Ägarskiften – Insatser som ökar möjligheterna för kvinnor att ta över företag"

⁷⁷ BGA Faktenblatt Nr30 (2010)

8.3 Utformning: BGA – en nationellt initierad organisation med särskilt fokus på kvinnors företagande

Företagsfrämjandet i Tyskland delas in i två övergripande områden; (i)finansiering samt (ii) information/utbildning/rådgivning/nätverkande. Inom (i)finansiering arbetade Deutsche Ausgleichsbank (DAB) tidigare med lån till kvinnor som ville grunda företag. År 2004 blev DAB en del KfW Bankengruppe och i dagsläget erbjuds inga särskilda tjänster till kvinnors företag.

Inom (ii)information/utbildning/rådgivning/nätverkande är BGA spindeln i nätet på nationell nivå. BGA fungerar som en mötesplats för alla frågor som berör kvinnors företagande. BGA har 5 anställda och är den enda permanenta nationella organisationen som arbetar med kvinnors företagande i Tyskland och arbetar mot följande målsättningar:

- Att fungera som informationsställe för kvinnors roll som grundare av företag och som företagsledare
- Att underhålla och bygga ut sitt nätverk av företag, främjandeorganisationer och experter som arbetar med kvinnors företagande
- Att höja andelen kvinnor som startar företag
- Att vara en informations- och kommunikationsplattform för kvinnors företagande

BGA är en matrisorganisation som arbetar på tre nivåer; lokalt, regionalt och nationellt. På det nationella planet arbetar BGA med de tre ministerier som tillsammans med Europeiska socialfonden (ESF) finansierar BGA. På det regionala planet arbetar BGA med 16 olika delstatliga aktörer (en för varje delstat) som representerar BGA. På den lokala nivån arbetar BGA med en uppsjö av aktörer inom rådgivning, nätverkande, utbildning mm. Totalt ingår över 350 olika nätverk i BGA:s databas och BGA länkar företagare till stödaktörer inom sitt nätverk. Tanken bakom detta geografiska nätverk är enligt subsidiaritetsprincipen att regionala och lokala förutsättningar kräver regionala och lokala lösningar. Tysklands federala struktur är också en bidragande faktor till denna indelning.

Målgrupperna för BGA:s arbete inkluderar företagare och kvinnor som grundar företag samt ”multiplikatorer” (personer som arbetar med kvinnors företagande). De frågor som BGA arbetar med inbegriper:

- Information om kvinnors företagande (broschyrer, hemsida, publikationer mm)
- Rådgivning: BGA har en databas på sin sida som är uppdelad efter delstat och bransch. Databasen innehåller totalt över 500 organisationer som arbetar med allmän rådgivning för kvinnors företagande och 1200 organisationer som arbetar med branschspecifik rådgivning
- Utbildning: BGA arbetar som mötesplats för utbildning av kvinnor i näringslivet. I genomsnitt genomförs cirka 1400 olika utbildningar varje år som BGA på något sätt har koppling till. Därutöver erbjuder BGA även en onlinekurs i hur företag grundas och drivs
- Nätverk: BGA har en databas som innehåller fler än 350 olika nätverk som på något sätt arbetar med kvinnors företagande. I detta nätverk finns även ett mentorprogram för kvinnor i näringslivet

- Efterföljare i företag: BGA visar att över en tredjedel av landets företag drivs av kvinnor men att bara 10 procent av företagsledarna är kvinnor vid ett generationsbyte. BGA arbetar tillsammans med andra aktörer för att höja denna andel

8.4 Resultat: Uppföljning i begränsad utsträckning

Inom ramen för denna studie har fem olika aktörer som på något sätt arbetar med kvinnors företagande kontaktats. BGA är den aktör som tydligt arbetar med att ta fram eller med att följa hur kvinnors ställning som företagare förändras över tiden. Under år 2013 publicerade BGA tillsammans med olika organisationer fyra olika så kallade Fakta-blätter (faktablad) som samtliga innehåller någon form av indikatorer på kvinnors roll i näringslivet. BGA har dock inte genomfört några studier som direkt kan kopplas till deras eget arbete eller andra insatser för kvinnors företagande. Som framgår ovan är en BGA:s målsättning att höja andelen kvinnor som grundar företag. Sedan år 2004 har andelen ökat, men BGA betonar att denna ökning inte kunnat härledas tillbaka till det arbete som BGA genomför.

I detta PMs bilaga återfinns information om innehåll och indikatorer i faktabladen.

9 Sammanfattande reflektioner: Inför effektutvärderingen av programmet Främja kvinnors företagande

Denna internationella kunskapsöversikt bidrar med intressanta perspektiv till utformningen av den effektutvärdering som Tillväxtanalys ska genomföra av programmet Främja kvinnors företagande.

9.1 Tillväxtanalys har möjligheten att föregå med gott internationellt exempel

Den internationella kunskapsöversikten visar på en avsaknad av utvärdering och systematiserad kunskap om vilka effekter insatser riktade mot kvinnors företagande leder till. Det finns således en möjlighet för Tillväxtanalys att föregå med gott internationellt exempel.

Det svenska programmet Främja kvinnors företagande har haft som ambition att via projekt bidra till att kvinnor startar och driver växande företag. Här har Tillväxtanalys goda möjligheter att genomföra robusta, kontrafaktiska effektmätningar av projektens effekter med hjälp av jämförelsegrupper. Programmet också haft ambitioner om att bidra till att det företagsfrämjande systemet ska bli bättre rustat för att bemöta företagande kvinnor och erbjuda dem kvalificerade tjänster. I det brittiska exemplet är det tydligt att en uppbyggnad av insatser riktad mot en specifik grupp lätt kan raseras och att ”minnet” av insatserna kan vara kort. Programmet Främja kvinnors företagande har en tydlig ambition av att vara strukturerande och bidra till ett förändrat företagsfrämjande system där kvinnor och män har samma förutsättningar att starta och driva företag. I Tillväxtanalys kommande effektmätning av programmet kan detta studeras närmare. I detta arbete kan Tillväxtverkets tidigare utvärderingar och kommande slututvärdering av programmet utgöra ett viktigt underlag.

Den svenska satsningen har även innehållit särskilda insatser inom universitet och högskola, vars intentioner och utformning kan studeras i syfte att utreda huruvida detta i en effektutvärdering kräver särskilda frågeställningar och indikatorer. Här kan de årliga, danska effektmätningarna av entreprenörskapsundervisning utgöra intressanta kunskapsunderlag.

Programmet Främja kvinnors företagande kan i sin helhet betraktas som ett näringspolitiskt instrument, på samma sätt som förändringar i institutionella ramverk. Dock inrymmer programmet också olika typer av instrument, såsom mentorskap, rådgivning, coaching med mera. Tillväxtanalys står därmed inför ett val att utvärdera effekterna av programmet som helhet, eller att också utvärdera effekterna av de olika delinstrumenten i syfte att försöka besvara vilket eller vilka av dessa som har störst effekt. Möjligheten att genomföra det senare kommer att bero på antalet tillgängliga observationer.

9.2 Rimliga förväntningar på såväl programmet som effektutvärderingen

Samtidigt som Tillväxtanalys nu har möjligheten att föregå med gott internationellt exempel i sin effektutvärdering är det viktigt att poängtera att programmet Främja kvinnors företagande är en av många åtgärder inom näringspolitiken som påverkar entreprenörskap

och företagande. Under programperioderna har reformer såsom RUT-avdrag, sänkt moms på restaurang och cateringtjänster och införandet av LOV kommit att påverka förutsättningarna för företagande kvinnor i olika branscher. Detta innebär att förväntningarna på programmets effekter måste vara rimliga, likaså förväntningarna på vad effektutvärderingen kan visa. Det finns metodologiska utmaningar i att isolera programmets påverkan från andra åtgärders påverkan.

I den norska halvtidsutvärderingen riktas kritik mot att insatserna i Norge i alltför stor utsträckning varit inriktade mot de företags- och innovationsfrämjande aktörernas verksamhet, medan direkta åtgärder inom entreprenörskap och företagande varit förhållandevis få. Därtill konstateras att främjandeaktörerna kommer i kontakt med en begränsad andel av det totala antalet företagare, varför det inte kan förväntas att åtgärder via främjandesystemet spelar en väsentlig roll. Utifrån detta resonemang är det viktigt att, i en effektutvärdering av programmet Främja kvinnors företagande, ta i beaktande betydelsen av det företagsfrämjande systemets tjänster för det totala företagandet. En uppskattning av hur stor andel av den totala gruppen företagande kvinnor som nåtts av programmet skulle kunna bidra till att skapa rimliga förväntningar på programmets möjlighet till effekter i näringslivet i stort. Detta kräver dock god datatillgång avseende exempelvis hur många kvinnor som kommit i kontakt med systemet under programmets gång och vilka typer av tjänster de tagit del av.

10 Käll- och litteraturförteckning

10.1 Intervjupersoner

I genomförande av den internationella kunskapsöversikten har ett 20-tal personer kontaktats. Fullständiga intervjuer har genomförts med följande personer:

Danmark

Helle Neergaard, forskare Aarhus Universitet

Nederländerna

Anja Steentjes, tjänsteman DG van Bedrijfsleven en Innovatie

Huib van Der Kroon, tjänsteman DG van Bedrijfsleven en Innovatie

Norge

Elisabeth Ljunggren, forskare Bodö Handelshögskola

Gry Agnete Alsos, forskare Bodö Handelshögskolan

Storbritannien

Alice Steinbruck, konsult Ramböll Management Consulting, Tyskland

Bev Hurley, Enterprising Women organization (skriftliga svar)

Maggie O'Carroll, The womens organisation

Tyskland

Alice Steinbruck, konsult Ramböll Management Consulting, Tyskland

Friederike Welter, Jönköpings högskola

Julia Weisberg – VDU (Association of German Women Entrepreneurs)

Iris Kronenbitter, the National Agency for Women Start-ups & Entrepreneurs

Frau Dr. Jutta Gröschl, Informationsansvarig IFM Bonn (Institute für Mittelstandsforschung)

10.2 Skriftliga källor

Rapporter och skriftliga sammanställningar

Ahl, Helene (2011) Förändringar i näringslivspolitikerna i England år 2010 och dess följder för stöd och policy för kvinnors företagande, Rapport inom Vinnovas forskningsprogram "Forskning om kvinnors företagande" 2008–2011

Alsos, Gry Agnete, Steen Jensen, Ragnhild och Elisabet Ljunggren (2010) "Gender and Entrepreneurship: Revealing Constructions and Underlying Processes – The Case of Norway", i Brush G. Candida, de Bruin, Anne, J. Gatewood, Elizabeth och Colette Henry (red.) Women Entrepreneurs and the Global Environment for Growth: a Research Perspective, Edward Elgar

BGA (2010) Europäisches Erfolgsmodell, Faktenblatt Nr. 30 2010

Carter, Sara & Shaw, Eleanor (2006) Womens business ownership: recent research and policy development

CPB Economic Policy Analysis (2012) Dare to measure: Evaluation designs for industrial policy in the Netherlands – Final report of the Impact Evaluation Expert Working Group

Department of Enterprise, Ministry of Economic Affairs (2013) Women Entrepreneurship in the Netherlands

Department of Enterprise, Ministry of Economic Affairs (2003) Action for Entrepreneurs!

Departementa (2008) Handlingsplan for meir entreprenørskap blant kvinner

Erhvervs- og Byggestyrelsen (2011) Kvindelige Iværksættere – en statistik om udviklingen 2001–2008, Juli 2011

Erhvervs- og Byggestyrelsen (2009) Handlingsplan for Kvindelige Iværksættere

Erhvervs- og Byggestyrelsen (2008) Kvinder kan få succes med egen virksomhed.

Foundation for Entrepreneurship – Young Enterprise Denmark (2012) Impact of Entrepreneurship Education in Denmark – 2012

Forson, Cynthia (2006) "The Strategic Framework for Women's Enterprise: BME women at the margins", Equal Opportunities International, Vol. 25 Iss: 6, pp.418 – 432

Harding, Rebecca (2006) Stairways to growth

ITPS (2007) Politik för att främja kvinnors företagande – Beskrivning av åtgärder i Storbritannien, Nederländerna, Danmark och USA

Marlow, Susan, Hart, Mark, Levie, Jonathan & Shamsul, Mohammad Karim (2012) Women in Enterprise: A Different Perspective

Metzger, Georg & Ullrich, Katrin (2013) KfW Start-up Monitor 2013 – Start-up activity hits rock bottom – no revival in sight

Nærings- og fiskeridepartementet (2009) Promoting entrepreneurship

NIFU (2011) Evaluering av handlingsplanen for meir entreprenørskap blant kvinner

Norwegian Ministry of Local Government and Regional Development (2013) On Rural and Regional Policy, Report no. 13 to the Storting (2012–2013)

OECD (2013) Entrepreneurship at a Glance 2013 – Gender differences in self-employment rates

Pettersson, Katarina (2012) ”Support for women’s entrepreneurship: a Nordic Spectrum”, International Journal of Gender and Entrepreneurship, Vol. 4 Iss: pp. 4 – 19

Small Business Service (2003) Strategic framework for women’s enterprise

Spiegel online (2013) How German Firms help Women Get Ahead

Tillväxtverket (2013) Vision: Hållbar tillväxt

Tillväxtverket (2012) Kvinnor och mäns företagande – Företagens villkor och verklighet

Tillväxtverket (2011) ”Ägarskiften – Insatser som ökar möjligheterna för kvinnor att ta över företag”

Væksthus Syddanmark (2013) Slutrapport för projektet: Indsats for kvindelige iværksættere (Kvinder kan), Juli 2009 – marts 2013

Faktablad

BGA Faktenblatt Nr. 33 år 2013

Hemsidor

www.answersforbusiness.nl

<http://www.answersforbusiness.nl/subsidy/microcredit>

<http://www.bmfsfj.de/>

http://www.existenzgruenderinnen.de/DE/Home/home_node.html

www.forskningsradet.no

http://www.forskningsradet.no/no/Visjon_og_mandat/1138785796497

www.oecd.org

<http://www.oecd.org/gender/data/shareofsole-proprietorenterprisesownedbywomen.htm>

www.siva.no

<http://www.siva.no/english/>

www.ssb.no

<https://www.ssb.no/en/bedrifter-foretak-og-regnskap/statistikker/etablerere>

www.startvaekst.dk

http://startvaekst.dk/file/188719/statistiskudvikling_2011.pdf

www.tillvaxtverket.se

<http://www.tillvaxtverket.se/huvudmeny/insatserfortillvaxt/flerochvaxandeforetag/framjakvinnorsforetagande.4.74f57d0f1283a4f88ff80006481.html>

<http://www.ifm-bonn.org/>

<http://www.ihk-nordwestfalen.de/wirtschaft/existenzgruendung-und-unternehmensfoerderung/>

www.innovasjon Norge.no

http://www.innovasjon Norge.no/no/Om-Oss/omoss/#.Us1f7Z0V_oo

<http://www.vdu.de/>

<http://www.weiberwirtschaft.de/>

Bilaga 1: Resultat och indikatorer

I det följande presenteras resultat och indikatorer från satsningarna i de olika länderna.

Danmark

Væksthus Syddanmarks uppföljning har fokuserat på aktiviteter som direkt kan kopplas till handlingsplanen. Nedan presenteras exempel på vilka indikatorer som använts för att följa upp aktiviteterna.

Ett av sju initiativ i den danska handlingsplanen var att skapa en sub-site på hemsidan startvækst.dk, i syfte att tillhandahålla en samlad ingång till kunskap och underlag om kvinnor och tillväxt så att företagande kvinnor kan få snabb tillgång till information om till exempel nätverk, mentorsprogram, förebilder, analyser och statistik. De indikatorer som presenteras i slutrapporten, samt deras värden, är⁷⁸:

- 30 historier från förebilder från samtliga fem regioner har publicerats
- Totalt har 58 förebilder presenterats på siten
- Mellan 2010 och 2011 tillkom ytterligare åtta förebilder på siten, varav fyra från utlandet
- Tillgängliga mentorsprogram har presenterats: 25 program totalt, fem i varje region
- En översikt av nätverk har presenterats, samt data om företagande kvinnor
- Efter lanseringen av siten skickades nyhetsbrev ut var tredje månad, med information om nyheter, aktiviteter och goda råd kring företagande
- Totalt 1 432 personer har prenumererat på nyhetsbrevet
- Siten har löpande uppdaterats med relevanta nyheter och information om events

Det finns dock inte några målvärden för dessa indikatorer, som möjliggör en värdering av resultaten. Huruvida 58 förebilder på hemsidan eller 1 432 prenumeranter på nyhetsbrevet är bra eller dåligt framgår inte av uppföljningen. Uppföljningen av initiativen möjliggör därför ingen bedömning eller värdering av i vilken utsträckning de varit framgångsrika.

⁷⁸ Væksthus Syddanmark (2013) *Slutrapport för projektet: Indsats for kvindelige iværksættere (Kvinder kan)*, Juli 2009 – marts 2013

Uppföljningen av de insatser som genomförts inom initiativet ”utvecklingsprocesser”⁷⁹ (”Udviklingsforløb”) bygger på enkätresultat från deltagarna, som i slutrapporten uppges ha samlats in inom ramen för en separat utvärdering.⁸⁰ Utifrån de resultat som presenteras i slutrapporten har exempel på indikatorer på initiativets framgång varit⁸¹:

- Andelen deltagare som anser att deltagandet (i olika utsträckning) varit till nytta för företagets utveckling
- Andelen deltagare som överensstämmer med olika påståenden kring insatsernas betydelse för exempelvis deras förmåga att leda företaget, kunskaper kring barriärer för tillväxt, viljan att anställa och förmåga att sätta upp konkreta mål och följa upp dessa
- Andelen deltagare som uppger att deltagandet lett till att de satt igång konkreta aktiviteter i företaget, såsom styrelseetablering, export, nya produkter, anlitanade av konsulter och organisationsförändringar (till exempel beslut om att anställa)

Såsom i detta förra exemplet saknas dock normer för dessa indikatorer och varken i slutrapporten eller i bilagan som innehåller enkätresultat från uppföljningen görs någon bedömning eller värdering av resultaten, annat än att insatserna haft stor betydelse för deltagarna.

Nederländerna

Nedan presenteras den uppföljning som har gjorts av Nederländernas Pitch Training Programme samt det mentorskapsprogram som har genomförts inom ramen för EU-programmet Mentoring Schemes for Women Entrepreneurs. Underlaget har tillhandahållits av Department of Enterprise, Ministry of Economic Affairs i Nederländerna.

150 företagande kvinnor deltog i Pitch Training Programme under perioden 2009–2012. Departementet uppgör att mer än 1000 företagande kvinnor, investerare och experter attraherades till programmets aktiviteter. De resultat och indikatorer som tillhandahållits är:

- 25 procent ”success rate”, i meningen andelen företagande kvinnor som fick finansiering och utökade sina affärer
- 50 procent av deltagarna mottog feedback för att förbättra sin affärsplan för att kunna expandera verksamheten med eller utan kapital
- 25 procent av deltagarna genomförde ”reality check”, som ledde till förändrad verksamhet (”change in business proposition”) eller nedstängning av verksamheten
- 100 procent av deltagarna utökade sitt affärsnätverk (6–10 kontakter)
- 100 procent av deltagarna har utökat förmågan att utvärdera sina möjligheter (increase ability to evaluate chances).

⁷⁹ Utvecklingsaktiviteter för företagare med tillväxtpotential, t.ex. inom sälj, marknadsföring och internationalisering.

⁸⁰ Av slutrapporten framgår inte vem som genomfört utvärderingen. I en bilaga till rapporten presenteras enkätresultat till deltagarna i figur- och tabellform, men inga bedömningar eller värderingar av insatserna.

⁸¹ Væksthus Syddanmark (2013) *Slutrapport for projektet: Indsats for kvindelige iværksættere (Kvinder kan)*, Juli 2009 – marts 2013

- 100 procent av deltagarna uppskattade den ”peer-to-peer-kontakt” to aktiviteterna möjliggjorde
- 70 procent av deltagarna upplevde sin första kontakt med investerare

Den enda indikator som tillgängliggjorts inom ramen för mentorskapsprogrammet är omsättningen i deltagande företag, som enligt uppgift har ökat med 60 procent (tidsperspektivet dock okänt).

Norge

Den norska handlingsplanen bestod av 12 åtgärder som riktade sig till företagare, departement i regeringskansliet, nationella aktörer i främjandesystemet och de lokala och regionala nivåerna. I tabellen nedan sammanställs åtgärderna tillsammans med information om de resultatindikatorer och metoder som användes i halvtidsutvärderingen.

Åtgärd	Indikatorer och metoder
<p><i>Jämlikhet och lika möjligheter</i></p> <p>1. Rätt till graviditets- och föräldrapeng med 100 procent ersättning upp till sex dagar för egenföretagare</p> <p>11. Satsning på att få fler män att ta ut mer pappaledighet</p>	<p>Åtgärderna har följts upp av tillgänglig statistik kring exempelvis förändring över tid i antalet egenföretagande mödrar som tagit ut föräldrapeng. Utvärderarna konstaterar dock att de vet om detta i sig leder till en ökning i antalet företagande kvinnor.</p> <p>Åtgärderna har också följt upp genom dokumentstudier av regeringens information om möjlighet till föräldraledighet samt av resultat från tidigare studier om förklaringsfaktorer för uttag av föräldraledighet.</p>
<p><i>Prioritering av kvinnor i det företagsfrämjandesystemet</i></p> <p>3. Förstärkt prioritering av kvinnor i det företagsfrämjande systemet</p>	<p>Åtgärden har följts upp genom textanalys av departementens riktlinjer till de innovations- och företagsfrämjande aktörerna under åren 2008–2011.</p>
<p><i>Innovasjon Norge</i></p> <p>2. Ny stödordning (”støtteordning”) för små nyetablerade tillväxtföretag i programmet Ny-Vekst</p> <p>4. Förstärkt satsning på finansieringsinstrumentet ”nätverkskrediter”</p> <p>5. Förstärkt kvinnoatsning inom Innovasjon Norge</p> <p>9. Nytt mentorsprogram för unga företagare</p>	<p>Innovasjon Norges arbete har följts upp genom att studera andelen medel i dess verksamhet/tjänster som tillfallit så kallade kvinnoriktade projekt⁸², utifrån målet 40 procent. Uppföljningen har även brutits ned regionalt. Statistiken kommer från Innovasjon Norges egna uppföljningar.</p>

⁸² För en definition av hur Innovasjon Norge definierat detta hänvisas till NIFU (2011), s. 35

Åtgärd	Indikatorer och metoder
<p><i>Norges Forskningsråd</i></p> <p>6. Ny kvinnoinsatsning i VRI-programmet</p> <p>12. Nytt forskningsprogram om entreprenörskap och kvinnor som entreprenörer (MER)</p>	<p>Indikatorer för framgång inom VRI-programmet är:</p> <ul style="list-style-type: none"> - andelen VRI-regioner⁸³ som har utarbetat handlingsplaner och som ska rapportera på kvinnors deltagande - andelen kvinnor i programmets styrande organ och i forskningsprojekt - antalet forskningsprojekt med fokus på kön och innovation <p>MER-programmet ska utveckla kunskapsunderlag om entreprenörskap och kvinnor. Halvtidsutvärderingen av handlingsplanen har följt upp antalet rapporter som utarbetats inom programmet.</p>
<p><i>SIVA</i></p> <p>7. Ny kvinnoinsatsning i SIVA:s inkubatorsprogram</p>	<p>SIVA följer upp förändringen i andelen kvinnor bland nya entreprenörer och företagsledare. Då andelen företagande kvinnor varierar i olika typer av företag har målen differentierats utifrån:</p> <ul style="list-style-type: none"> - 40 procent i de så kallade näringshagene - 35 procent för FoU-inkubatorerna - 15 procent för industriinkubatorerna <p>Andelen kvinnor som deltar i SIVA:s FoU-inkubatorprogram ska öka. Åtgärden ingår i SIVA:s kvinnoriktade satsning "Kvinnovasjon" och ska medföra att andelen kvinnor som deltar i SIVA:s olika program ökar.</p>
<p><i>Fylkeskommuner och kommuner</i></p> <p>8. Förstärkt fokus på målgruppen kvinnor och ungdomar i förvaltning/fördelning av de regionala utvecklingsmedlen</p> <p>10. Förstärkt satsning på "framkantstjänster" ("førstelinjetjeneste") i kommunerna</p>	<p>En del av de fylkeskommunernas regionala utvecklingsmedel överförs till Innovasjon Norge. Uppföljningen har bl.a. tagit fasta på:</p> <ul style="list-style-type: none"> - andelen medel inom olika utgiftsområden som tillfallit så kallade kvinnoriktade projekt <p>Fylkeskommunerna kan ge medel till kommuners och regionernas så kallade näringsfonder, som ska stötta lokal näringslivsutveckling. Uppföljning har gjorts av:</p> <ul style="list-style-type: none"> - andelen medel som gått till företag som drivs av kvinnor, uppdelat på nystartade och etablerade företag <p>Kommunernas så kallade "framkantstjänster" består av ett flertal olika projekt som ska stärka kommunernas kompetenser inom näringslivsutveckling, stimulera interkommunalt samarbete, nätverksbyggande och erfarenhetsutveckling. Uppföljningen redogör bl.a. för hur olika inblandade aktörer har arbetat med detta, om ordet "kvinnor" nämns i rapporter och i vilken utsträckning tjänsterna nämns på hemsidor.</p>

Storbritannien

I Storbritannien drivs idag från nationell nivå inte några initiativ kopplat till kvinnors företagande. År 2003 formulerades ett strategiskt ramverk med fokus på att öka kvinnors företagande med ambitiösa målsättningar avseende såväl input som output. Ambitionen med satsningen var att bidra till tillväxt och den sorterade under näringspolitiken. De nationella ambitionerna implementerades via regionala utvecklingscentra som arrangerade

⁸³ VRI är organiserat i 15 regioner som har sitt eget styre. I de flesta fall utgör varje fylke en egen VRI-region.

aktiviteter för kvinnor som ville starta eller utveckla sitt företag. Idag är denna satsning nedlagd och så även de regionala utvecklingscentra. De insatser som idag riktar sig till kvinnors företagande drivs av privata aktörer i form av nätverk för kvinnor. Vi har inte kunnat identifiera några utvärderingar av satsningen.

Tyskland

I tabellen nedan presenteras information om innehåll och indikatorer i faktabladen om kvinnors roll i näringslivet i Tyskland.

Publikation	Indikatorer
Faktenblatt 31: Chefinnen im Handwerk	<p>Är ett faktablad som beskriver kvinnors position som chefer inom hantverk och innehåller även karriärråd för kvinnor som vill grunda sitt eget företag. Indikatorer i publikationen inkluderar:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Andel kvinnor anställda i hantverk *Andel kvinnor som lärlingar *Andel kvinnor med examen *Andel chefer som är kvinnor uppdelat på olika branscher
Faktenblatt 32: Unternehmensnachfolge durch Frauen in Deutschland – Daten und Fakten III	<p>Är ett faktablad som beskriver generationsväxling i familjeföretag i Tyskland. Det problematiserar att familjeföretagen går i arv för sent och i stor utsträckning inom den egna familjen från far till son. Exempel på indikatorer i publikationen inkluderar:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Antal företag, antal familjeföretag och antal företag med vinst som överstiger 49 500 EUR (som därmed anses vara värda att drivas vidare) *Antal företag som anses stå inför en generationsväxling den närmsta fem-årsperioden uppdelat på delstat *Andel kvinnor som tar över familjeföretagen
Faktenblatt 33: Gründerinnen und Unternehmerinnen in Deutschland I – Quantitative Daten und Fakten	<p>Detta faktablad är en sammanställning över personer som grundar (Gründar) och driver (Unternehmer) företag uppdelat på kön perioden 2003–2012. Exempel på indikatorer i publikationen inkluderar:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Andel kvinnor som är självständiga 2003–2012 *Procent av förvärvsarbete som är självständiga uppdelat på kvinnor och män *Antal nygrundade företag 2003–2012 uppdelat på män och kvinnor * Total–Early–Stage Entrepreneurial Activity * Andel företag som ägs av kvinnor 2003–2012 * Antal företag som grundas och likvideras av kvinnor 2003–2012
Faktenblatt 34: Gründerinnen und Unternehmerinnen in Deutschland II – Unternehmensbezogene Daten und Fakten	<p>Ett faktablad som undersöker kvinnors företag. Indikatorer som finns med i denna studie inkluderar bl.a.:</p> <ul style="list-style-type: none"> *Bolagsform på kvinnors företag i relation till mäns företag *Antal anställda och omsättning hos kvinnors företag i relation till mäns *Branschfördelning på kvinnors företag i relation till mäns

Publikation	Indikatorer
Faktenblatt 35: Gründerinnen und Unternehmerinnen in Deutschland III – Personenbezogene Daten und Fakten	Faktabladet är det tredje och sista som berör kvinnor som grundar och/eller driver företag. Detta tittar på personnivå och innehåller bl.a. följande indikatorer: *Ålder på de kvinnor som grundar företag *Utbildningsnivå på de kvinnor som grundar företag *Kvinnors inställning till det egna företaget *Anställningssituation på de kvinnor som grundar eget företag

Tillväxtanalys, myndigheten för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser, är en gränsöverskridande organisation med 60 anställda. Huvudkontoret ligger i Östersund och vi har verksamhet i Stockholm, Brasilia, New Delhi, Peking, Tokyo och Washington D.C.

Tillväxtanalys ansvarar för tillväxtpolitiska utvärderingar och analyser och därigenom medverkar vi till:

- stärkt svensk konkurrenskraft och skapande av förutsättningar för fler jobb i fler och växande företag
- utvecklingskraft i alla delar av landet med stärkt lokal och regional konkurrenskraft, hållbar tillväxt och hållbar regional utveckling

Utgångspunkten är att forma en politik där tillväxt och hållbar utveckling går hand i hand. Huvuduppdraget preciseras i instruktionen och i regleringsbrevet. Där framgår bland annat att myndigheten ska:

- arbeta med omvärldsbevakning och policyspaning och sprida kunskap om trender och tillväxtpolitik
- genomföra analyser och utvärderingar som bidrar till att riva tillväxthinder
- göra systemutvärderingar som underlättar prioritering och effektivisering av tillväxtpolitikens inriktning och utformning
- svara för produktion, utveckling och spridning av officiell statistik, fakta från databaser och tillgänglighetsanalyser

Om PM-serien: Exempel på publikationer i serien är metodresonemang, delrapporter och underlagsrapporter.

Övriga serier:

Rapportserien – Tillväxtanalys huvudsakliga kanal för publikationer.

Statistikserien – löpande statistikproduktion.

Svar Direkt – uppdrag som ska redovisas med kort varsel.